

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

K) HELSO- OCH SJUKVÅRDEN. II.

ÖFVERSTYRELSENS ÖFVER HOSPITALLEN
UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR ÅR

1868.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS JOH. BECKMAN.
1870.

INLEDNING

TILL

**Bidrag till Sveriges officiella statistik. K, Hälso- och sjukvården. 2,
Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... – Stockholm
: P.A. Norstedt & Söner, 1862-1910.**

Täckningsår: 1861-1910.

**Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... ersattes
1903 av Medicinalstyrelsens underdåniga berättelse angående
sinnessjukvården i riket året 1901**

Överstyrelsen över hospitalen ersattes 1902 av Medicinalstyrelsen.

Föregångare:

Sundhets-collegii underdåniga berättelse om medicinalverket i riket. – Stockholm : P.A. Norstedt & söner, 1853-1862.

Täckningsår: Årg. 1(1851)-10(1860).

Efterföljare:

Sinnessjukvården i riket / av Kungl. Medicinalstyrelsen. – Stockholm : P. A. Norstedt & söner, 1913-1941. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1939.

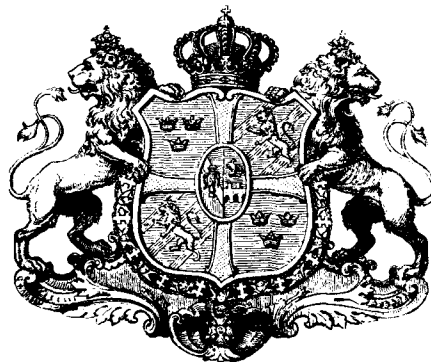
BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

K) HELSO- OCH SJUKVÅRDEN. II.

ÖFVERSTYRELSENS ÖFVER HOSPITALLEN
UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR ÅR

1868.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS JOH. BECKMAN.
1870.

Innehållsförteckning.

Underdåniga berättelsen.

1. Sjukvård.....	Sid. IV-VII.
2. Självvård och undervisning.....	» VIII-X.
3. Byggnader m. m.....	» X-XII.
4. Beklädnad, sängutredning, inventarier.....	» XIII.
5. Utspisning och mathållning.....	» XIII.
6. De sjukas sysselsättning.....	» XIII-XIV.
7. Allmänna Hospitals- och Barnhusfonden.....	» XIV.

Bilagor.

Bil. A. Redogörelse för sjukvården å Rikets samtliga Anstalter för sinnessjukas behandling under år 1868; af Generaldirektören öfver dessa Anstalter.....	Sid.	1-27.
Tab. 1. Öfversigt öfver antalet vårdade å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1868.....	»	1.
Tab. 2. Öfversigt af sjukdomsformerna, hvilka förekommit bland vårdade å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1868.....	»	3.
Tab. 3. Öfversigt öfver komplikationer med sinnessjukdom, hvilka bland fallsotssjuka förekommit under år 1868.....	»	4.
Tab. 4. Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1868 intagne.....	»	4-5.
Tab. 5. Öfversigt öfver från samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1868 afförde.....	»	8-9.
Tab. 6. Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1868 aflidne.....	»	10-11.
Tab. 7. Öfversigt öfver förhållandet under år 1868 mellan vårdades och affördes (tillfrisknades, förbättrades, oförbättrades samt dödes) antal inom de särskilda anstalterna för sinnessjukas behandling.....	»	12.
Tab. 8. Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1868 vårdades lefnadsålder.....	»	13.
Tab. 9. Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling den 31 December 1868 befintlige sjuke.....	»	12-13.
Tab. 10. Öfversigt af de sjukas fördelning inom samtliga anstalter för sinnessjukas behandling den 31 December 1868.....	»	15.
Tab. 11. Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling den 31 December 1868 befintliges födelseort, boningsort och civilstånd.....	»	16-17.
Tab. 12. Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling vid 1868 års början qvarliggandes och under 1868 intagnes stånd och yrke..	»	19-20.
Tab. 13. Uppgift på antagliga orsaker, under vilkas inflytande sinnessjukdom uppkommit bland å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1868 vårdade.....	»	21.
Tab. 14. Uppgift på tillfälliga sjukdomar bland å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under 1868 vårdade.....	»	23-24.
Tab. 15. Öfversigt öfver antalet sjukplatser, underhållsdagar och medeltal sjuke för dag, äfvensom öfver kostnaden för utspisning och för läkemedel, samt totalkostnad för sjukvården, vid samtliga anstalterna för sinnessjukas behandling under år 1868.....	»	25.
Tab. 16. Uppgift på vid samtliga anstalter för sinnessjukas behandling i och för sjukvården anställde tjenstemän och betjening.....	»	27.
Bil. B. Sammandrag öfver Allmänna Hospitals- och Barnhus-Fondens inkomster år 1868	»	29.
Bil. C. Sammandrag öfver Allmänna Hospitals- och Barnhus-Fondens Utgifter år 1868...	»	30-31.
Bil. D. Sammandrag af Allmänna Hospitals- och Barnhus-Fondens Kapitalräkning för år 1868.....	»	32-33.

STORMÄKTIGSTE, ALLERNÅDIGSTE KONUNG!

Till Eders Kongl. Maj:t får Serafimer-Ordens-Gillet i underdånighet afgifva berättelse om Rikets hospitalsväsen under år 1868, innefattande redogörelse för *sjukvården*, jemte dermed i samband stående förhållanden, vid hospitalen, äfvensom ock för *själavård* och *undervisning* vid dessa inrättningar, samt för *byggnader*, *utredning* och *utspisning*, jemte de sjukes *sysselsättning*, och till sist uppgift å *inkomster* och *utgifter*, eller den s. k. *hospitalsfondens ställning*.

1. Sjukvård.

Vid början af år 1868 funnos vid rikets *nio* hospital 1,322 sjukplatser, af hvilka 1,271 då voro upptagne. Sedan Ordens-Gillet under sista kvartalet af 1867 granskat utgiftsstaterna för samtliga hospitalen för 1868, och der-vid kommit till den slutsats, att, om hospitalens verksamhet finge fortgå i samma vidsträckta omfång som de föregående åren, skulle, i anseende till inträffad stegring i prisen å lifsmedel, kostnaderna för mathållningen vid samtliga hospital under 1868 komma att öfverstiga dem för 1867 med omkring 52,000 Rdr; och då tillgångar sänkades för bestridande af en så betydlig opåräknad utgift, samt någon annan lämplig utväg ej fanns för vidmakthållande af jemvigt mellan inkomster och utgifter, än minskning af sjukantalet, beslöt Ordens-Gillet under d. 23 Januari 1868, att ett så stort antal sjukplatser skulle tills vidare indragas, som i underhåll ungefärligen motsvarade de för året beräknade högre utgifterna för mathållningen. Till följd häraf förordnades om successif indragning af 112 sjukplatser inom afdelningarna för andra och tredje betalningsklasserna, enligt sådan fördelning mellan de serskilda hospitalen, som finnes uppgifven uti närlagda Bilaga A, § 1 mom. 1. Inom afdelningarna för första betalningsklassens sjuke skulle ej någon indragning af platser ega rum, enär de hithörande sjuke ansågos erlægga en afgift motsvarande underhållskostnaderna. Då de för första betalningsklassen bestämda platser äro 70, återstå öfrige 1,252 för andra och tredje betalningsklasserna; af dessa sednare skulle sålunda 112 indragas, hvadan för dessa klasser återstode endast 1,140. I sammanhang med denna åtgärd underrättades vederbörande hospitalsdirektioner om önskvärdheten deraf, att sådana sjuke, som, tillhörande kategorierna oförbätterliga och obotliga, voro tillsammans och oskadlige för allmänna sammanlefnaden, blefvo utskrifna från hospitalen och öfverlemnade till respektive målsmäns eller kommuners omvårdnad. Beslutet rörande sjukplatsernas indragning, jemte orsakerna dertill, har Ordens-Gillet uti underdånig skrifvelse den 19 Mars 1868 anmält inför Eders Kongl. Maj:t, med tillkännagifvande att, ehuru betänkelig än denna åtgärd vore med hänsyn till den allmänna vården om sinnessjuke, någon annan utväg ej fanns till undvikande af inträffande brist uti tillgångarna för de sjukas underhåll under loppet af året. Till förebyggande för närmast kommande år af en likartad bekymmersam finacial ställning har Ordens-Gillet under den 6 Augusti 1868, hos Eders Kongl. Maj:t underdånigst hemställt, att den hitintills bestämda afgiften af 12 öre för dag för tredje betalningsklassens sjuke måtte från och med 1869 års början höjas till 25 öre för dag. Denna hemställan behagade Eders Kongl. Maj:t bifalla, och har Ordens-Gillet den 6 November härom utfärdat allmän kungörelse. — Enär, såsom Ordens-Gillet uti föregående underdåniga årsberättelser tillkännagifvit, antalet inträdessökande som, i öfverensstämmelse med Eders Kongl. Maj:ts nådiga Stadga för sinnessjukas vård och behandling den 5 Mars 1858, vore till inträde berättigade, är efter år tilltagit, — hvarpå såsom exempel blifvit anfördt, att under år 1861 vårdades endast 1,258, men under 1867, 1,601, således ej mindre än 343 flere —, och enär Ordens-Gillet bemödat sig att, medelst hospitalens utvidgning och dermed i sammanhang stående ökad platsantal, möta behovet och afse allmänhetens fordringar, har härigenom inträffat, att utgifterna öfverstigit tillgångarna, och hospitalsfonden åsamkats en skuld, som vid 1867 års slut uppgick till 36,000 Rdr. För betäckande häraf jemte den brist, som under år 1868 antagligen skulle uppkomma genom ofvan angifna stegring af utspisningskostnaderna, anhöll, på grund af uppgjorda beräkningar, Ordens-Gillet den 28 September om nådig framställning till Riksdagen om ett anslag för en gång af 100,000 Rdr, samt om förhöjning af det hitintills erhållna statsanslaget med 10,000 Rdr, eller från 100,000 till 110,000 Rdr. — Denna sednare förhöjning var beräknad för att möjliggöra återställandet af sjukvården ungefärligen till det omfång, som den före ofvanangifna inskränkning haft. — Eders Kongl. Maj:t behagade, på grund af denna framställning, föreslå till den år 1869 sammanträdande Riksdagen i ett för allt ett ökad årligt anslag af 20,000 Rdr, eller statsanslagets höjande från 100,000 till 120,000 Rdr. Riks-

dagen beviljade och hvad Eders Kongl. Maj:t föreslagit, men att utgå först från 1870 års början. Till följd häraf, och enär matportionspriset fortfarande varit särdeles högt, har ofvananfönda nedsättning af sjukplatsernas antal å samtliga hospitalen måst bibehållas äfven under år 1869.

Under redovisningsåret hafva, å samtliga hospitalen, 1,557 patienter blifvit *vårdade*. Af dessa voro 1,271 kvarliggande från år 1867, och 286 hafva blifvit under året intagne. Enär under år 1867 vårdades 1,601 och intogos 388, följer, att 44 *färre* blifvit vårdade och 102 *färre* intagna under 1868; denna minskning uti hospitalens verksamhet är beroende på nyss anförda förhållanden. En följd af den minskade intagningen har varit att många sökande måst vägras inträde eller ock måst vänta, intill dess någon plats blifvit ledig; antalet nemligen, som sökt komma i åtnjutande af hospitalsvård, har under redovisningsåret varit ovanligt högt, och antagligen högre än under närmast föregående år. — *Medeltalet vårdade* för dag har varit, inom första betalningsklassen 58, inom andra och tredje klasserna 1,150; sålunda hafva 12 platser i medeltal dagligen varit obesatta inom förstnämnda klass, men deremot 10 platser dagligen för de sistnämnda klasserna varit upptagna utöfver det ofvan angifna bestämda platsantalet; skälet härtill ligger deruti, att nedsättningen af sjukantalet ej kunde försiggå på en gång, utan först småningom, i mån som förutvarande sjuke afgingo. — Under sednast förlutna åtta år hafva å samtliga hospital blifvit vårdade 11,506, eller i medeltal för år 1,438: af dessa vårdade voro 5,697 män, 5,809 kvinnor; således en föga anmärkningsvärd öfvervigt af det sednare könet. Under samma åtta års period hafva 2,544 blifvit intagne, eller i medeltal för år 318. — Bland de under redovisningsåret vårdade hafva 75 tillhört första betalningsklassen, 1,472 de öfriga klasserna. Bland de sistnämnde äro äfven inbegripne de s. k. *kriminalpatienterna*, af hvilka under året vårdats 85; vid årets slut voro af dessa kvarliggande 73, af hvilka 3 begått mord å föräldrar, 6 å eget barn, 25 å främmande person, 11 hade begått stöld, 13 anlagt mordbrand, o. s. v. Dessa patienters antal har under sednare tid år efter år ökat sig. Under år 1867 vårdades 81, och 69 voro då vid årets slut kvarliggande; under år 1861 vårdades endast 45. — Rörande förhöjd ersättning för kriminalpatienternas underhåll, jemte olägenheterna af deras vård å hospitalen tillsammans med öfriga sinnessjuka, har Ordens-Gillet till Eders Kongl. Maj:t under den 6 Augusti 1868 gjort underdånig framställning.

Under redovisningsåret hafva från samtliga hospitalen blifvit *afförde* 384, mot 330 under år 1867. Det högre antalet afförde — 54 — under redovisningsåret, mot under föregående år, har sin förklaring uti åtgärden att minska sjukplatsernas antal och för detta ändamål söka utskrifva så många obotlige och oskadlige, som möjligt. De afförde utgöra nära 25 % af de vårdade, d. v. s. att *en af fyra* vårdade blifvit från patientantalet i dess helhet afförd. Bland dessa afförde hafva 160 lemnat anstalterna såsom tillfrisknade, 73 såsom endast förbättrade, 83 såsom oförbättrade och obotlige; 68 hafva afidit. I förhållande till antalet vårdade hafva 10,27 % af de vårdade blifvit till helsan återställda, d. v. s. något mer än hvar tionde; 4,68 % förbättrade; 5,33 % oförbättrade och obotlige; 4,37 % hafva afgått med döden. — Förhållandet mellan de såsom tillfrisknade utskrifne och de vårdade är det högsta d. v. s. det gynnsammaste, som förekommit under de sednaste åtta åren; vanligen har de tillfrisknades antal vexlat mellan 8 % och 9 % af de vårdade. Härvid torde dock ej böra lemnas oanmärkt, att bland från sinnessjukdom, som det synes, till helsan fullt återställda personer, återfall ofta nog efter längre eller kortare tid inträffa. Såsom exempel härpå må anföras, att bland de under redovisningsåret intagne, för hvilka förhållandet, huruvida något anfall af sinnessjukdom förut egt rum, kunnat med bestämdhet utredas, voro 66 % för första gången insjuknade, och 34 % för andra, tredje, fjerde gången o. s. v. Detta dock ej så till förståendes, som skulle dessa återfall förekommit endast bland sådana, som utgått från hospitalen; tvertom synas återfallen vara mera sällsynta bland tillfrisknade hospitalspatienter än bland dem, som annorstädes blifvit vårdade. — Hvad angår de många oförbättrade och obotlige, som under året blifvit från hospitalen afförde — till ett antal af 83 —, står detta i sammanhang med ofvananfönda åtgärd att minska sjuk-

platsernas antal. Härigenom har inträffat, att patienter, som vistats å hospital 10—15 år, ja derutöfver, blifvit återförda till sina respektive kommuner. — Dödligheten har under året varit ovanligt låg, endast 4,37 % af antalet vårdade, d. ä. *en* af 23; under närmast föregående sju år har dödligheten aldrig gått under 5 %, men väl äfven öfver 6 %. — Helsotillståndet, med hänsyn till tillfälligt uppträdande sjukdomar, oberoende af sinnesrubningen, har vid samtliga anstalter varit fullt tillfredsställande; endast 25 % af de vårdade hafva under året haft någon tillfällig sjukdom eller åkomma, d. ä. öfverhufvudtaget hvar fjerde person. Denna ringa sjuklighet bevisar anstalternas i allmänhet fördelaktiga sanitära förhållanden; och att dessa år efter år blifvit allt bättre, intygas deraf att, då morbiditeten år 1862 utgjorde 41 %, 1863, 36 %, 1866, 33 %, 1867, 26 %, har den nu under redovisningsåret varit den lägsta under decenniet, eller 25 %.

Jemföres de under året inom hospitalsanstalterna vårdades antal — 1,557 — med Rikets folkmängd vid årets slut, sådan den af Statistiska Centralbyrån blifvit uppgifven, finnes, att *en* sinnessjuk blifvit vårdad på 3,472 af rikets invånare. Detta förhållande är dock, likasom under föregående åren, serdeles olika bland befolkningen å landsbygd och i stad. Bland den förra vårdas å hospital *en* af 4,293; bland den sednare *en* af 1,622: de antagliga orsakerna härtill hafva uti föregående årsberättelser blifvit angifna. — Rörande förhållandet mellan hela antalet befintlige sinnessjuka inom hela Riket och antalet af desse inom hospitalsanstalterna, kan jemförelse endast göras mellan det förra, sådant det var den 31 December 1860 (några sednare beräkningar finnas nemligen ej tillgängliga), och det sednare för redovisningsåret. Resultatet af dylik jemförelse blir, att omkring 20 %, d. ä. hvar *femte* af inom riket befintlige sinnessjuka, under år 1868 vårdats å hospital. Då likvisst de sinnessjukes antal inom riket för det närvarande antagligen är ej obetydligt högre än det var 1860, blir denna beräkning föga tillförlitlig; sannolikt vårdas blott hvar sjetten eller hvar sjunde af befintlige sinnessjuka å hospitalsanstalt.

Bland orsakerna till sinnessjukdomars uppkomst, och till deras sannolikt ökade frekvens, har uti föregående årsberättelser uppmärksamhet blifvit fästad vid det ärftliga anlaget. Antalet fall, der dylikt anlag kunnat med bestämdhet spåras, vare sig från fäderne eller från möderne, har under sednaste åtta år ej obetydligt tilltagit. Under 1861 vårdades hithörande 130, under 1868, 209; under det förra året 10,33 % af alla vårdade; under det sednare 13,42 %; d. v. s. under det förra året, *en* af 9,68 vårdade; under det sednare, *en* af 7,45 vårdade. — En annan bland sinnessjukdomarnes orsaker, som äfven förtjenar beaktas, är grubbel uti religiösa ämnen, yttrande sig företrädesvis såsom samvetsqual öfver begångna synder, och i sammanhang dermed misströstan om salighet. Bland under året intagne har denna orsak blifvit uppgifven för 14,79 %, d. ä. *en* af 6,76 intagne; under 1867 för 10,46 %, d. ä. *en* af 9,56; af alla vårdade höra hit, under detta år 11,89 %, d. ä. *en* af 8,71; under 1867, *en* af 9,19.

Antalet underhållsdagar för alla inom samtliga hospitalen vårdade har under redovisningsåret varit 441,012, hvadan medeltalet dagligen vårdade utgör 1,208. Då detta medeltal under 1867 var 1,259, följer, att 51 sjuke *mindre* blifvit dagligen vårdade under 1868, än under 1867.

Kostnaderna för de sjukas *utspisning* hafva under året uppgått till 210,016 Rdr 77 öre. Fördelas denna summa på antalet underhållsdagar, erhålles den dagliga medelkostnaden för utspisning för hvarje person; den utgör 47,62 öre. Hela utspisningskostnaden för 1867 var 179,193 Rdr 28 öre, och medeldagkostnaden för hvarje person 39,00 öre. Häraf visar sig, att maten vid samtliga hospitalen under 1868 kostat 30,823 Rdr 49 öre mera, än den kostade under 1867, äfvensom att matkostnaden för hvarje person för dag för 1868 öfverstiger den för 1867 med ej mindre än 8,62 öre, samt att hvarje person för hela året 1868 kostat i mat 173 Rdr 81 öre, men under 1867, 142 Rdr 35 öre, således 31 Rdr 46 öre mera under det förra än under det sednare året. Denna höga utspisningskostnad har varit den högsta under de sednaste åtta åren. Då den, oaktadt sjukplatsernas antal så betydligt

blifvit nedsatt, ändå öfverstigit föregående årets med närmare 31,000 Rdr, inses huru nödvändig åtgärden var att vidtaga inskränkning af sjukantalet. — Rörande de olika utspisningskostnaderna vid de serskilda hospitalen återfinnas specificerade uppgifter å tab. 15, bilaga A.

Utgifterna för läkemedel hafva vid samtliga hospitalen varit 3,260 Rdr 93 öre; fördelad på underhållsdagarna blir medelkostnaden för läkemedel för hvarje person för dag, 0,74 öre. Denna medelkostnad utgjorde för 1867, 0,79 öre.

Totalkostnaden för sjukvården i sin helhet, hvarunder inbegripas *alla utgifter*, af hvad beskaffenhet de vara må, med undantag endast af dem för byggnadernas underhåll och för nybyggnader samt onera och utskylder, utgör 431,610 Rdr 46 öre. Fördelas denna summa på underhållsdagarna, erhålles *hela underhållskostnaden för hvarje vårdad person för dag*. Denna blir 97,86 öre, d. v. s. att *hvarje sjuk kostat i medeltal för dag 97,86 öre; för år således 357 Rdr 18 öre*. Under 1867 var ifrågavarande totalkostnad 401,106 Rdr 90 öre, och medelkostnaden *för dag 87,38 öre, för år 318 Rdr 59 öre*. Totalkostnaden för 1868 öfverstiger sålunda den för 1867 med 30,503 Rdr 56 öre; medelkostnaden för hvarje sjuk för dag är under 1868, 10,48 öre högre än den var under 1867; årskostnaden för hvarje sjuk är 38 Rdr 59 öre högre under det förra året än under det sednare. Orsaken till dessa så betydligt högre utgifter under 1868, mot under 1867, finnes uteslutande uti de stegrade mathållningskostnaderna; och eget nog öferskjuter utgiftssumman för mathållningen för 1868 den för 1867 med nära samma belopp — 30,823 Rdr — som totalkostnadssumman för det förra året öferskjuter den för det sednare — 30,503 Rdr. — Under de sednaste åtta åren har medelkostnaden för dag varit lägst 1865, nemligen 81,93 öre, sålunda 15,93 öre lägre än under redovisningsåret. *) — För närmare upplysningar, rörande de olika totalkostnaderna vid de serskilda hospitalen, hänvisas till tab. 15, bilaga A.

Uti antalet af hospitalens läkarepersonal har under redovisningsåret ej någon förändring egt rum. — Oaktadt sjukplatserna blifvit betydligt minskade, har dock föga minskning kunnat vidtagas uti sjukvaktarens antal. Då nemligen dessa tjänstgöra hvar och en vid en viss bestämd underafdelning, och vakten måste förblifva densamma, om ock en eller annan sjuk skulle från afdelningen afgå, kan ej vakternas antal inskränkas i annat fall än om tvenne underafdelningar kunna sammanslås till en. — Förhållandet mellan vaktarepersonal och sjuke har under året i medeltal varit 1 : 9,50, eller att *en sjukvaktare haft 9,50 sjuke att tillse*. Under 1867 var detta förhållande 1 : 9,75. Olika hetera uti detta förhållande inom de serskilda hospitalen finnas specificerade å tab. 16, bilaga A.

Rörande den speciela sjukvården och med densamma i samband stående förhållanden, får Ordens-Gillet i underdånighet bifoga af Generaldirektören öfver hospitalen afgifven redogörelse, Bilaga A. Nämnde Generaldirektör har under året inspekterat hospitalen i Hernösand, Upsala, Stockholm, Nyköping, Wadstena, Wexjö, Göteborg och Malmö, samt öfver dessa inspektioner till Ordens-Gillet afgifvit detaljerade berättelser.

*) Som en jämförelse mellan medelkostnaden för dag för hvarje vårdad vid de svenska hospitalen och vid motsvarande anstalter i Norge och i Danmark ej är utan intresse, må resultatet i detta hänseende anföras för år 1867, det sista år, för hvilket hithörande upplysningar äro från grannländerna tillgängliga. Medeldagkostnaden nemligen vid de svenska hospitalen var sistnämnda år 87,38 öre; vid Gaustad i Norge 1 Rdr 47 öre; vid St. Hans i Danmark 1 Rdr 4 öre: hvadan dagkostnaden vid Gaustad då var 59,62 öre, vid St. Hans 16,62 öre *högre*, än vid de svenska hospitalen. — Göres jämförelse mellan ifrågavarande kostnad vid samtliga hospitalen och vid samtliga länslasarett och kurhusen i riket — enligt Kongl. Sundhets-Collegii underdåniga berättelse för 1865 —, finnes, att medeldagkostnaden för hvarje vårdad var under nämnda år (1865) vid samtliga hospital 81,93 öre, vid samtliga länslasarett och kurhus 87,98 öre; således medeldagkostnaden vid de sistnämnda inrättningarna 6,05 öre *högre* än vid hospitalen.

2. Självvård och undervisning.

Enligt de af Predikanterna afgifna årsberättelser har deras verksamhet inom de serskilda hospitalen i korthet varit följande:

Hernösand. I medeltal hafva 21 män och 24 qvinnor kunnat bevista de hvarje sön- och högtidsdag hållna gudstjensterna. Nattvardsgång har en gång under året egt rum, dervid endast två män och ett lika antal qvinnor blifvit dertill admitterade. Gemensamma bönestunder hafva hållits tvenne aftnar i hvarje vecka i hospitalets kyrka af Predikanten. Inom de serskilda sjukrummen hafva morgon- och aftonböner dagligen förrättats af dertill bland betjeningen utsedde. Någon egentlig skolundervisning har ej egt rum, blott undervisning uti religionens sanningar för sådane, som för dylik visat sig emottaglige. Denna undervisning har meddelats tvenne timmar i veckan till 10 män och 11 qvinnor. Predikanten uppgifver, att han funnit ordets och börens inverkan på de sjuke i allmänhet lugnande och välgörande, ehuru väl mycket olika efter deras olika sinnesbeskaffenhet. De som under helstiden egt redig och god kristendoms-kunskap, hafva tydligast rönt fördelaktig inverkan af religiösa samtal; sådane åter, som före insjuknandet saknat dylik kunskap, hafva för densamma vanligast varit otillgängliga. Synnerlig uppmärksamhet har blifvit egnad åt sådane, som lida af sinnesrubbing till följd af förvirrade religionsbegrepp, och har det under året lyckats bibringa tvenne dylika mera rediga föreställningar och sinnesjemnigt. Af de inom hospitalet förvarade tvenne brottslingar — båda mödrar — har den ena kommit till full insigt om rätt och orätt; den andra har visat sig för hvarje upplysning otillgänglig. — Hospitalets boksamling är fåtalig, samt består nästan uteslutande af skrifter i religiösa ämnen.

Upsala. Vid de allmänna gudstjensterna hafva minst 40, högst 60, på en gång varit närvarande. Tre gånger under året har Nattvarden blifvit utdelad, till 17 af de sjuke, 9 manliga, 8 qvinliga. Gemensamma bönestunder hafva hållits af Predikanten hvarje söcknedagsmorgon och hvarje lördagsafton; öfriga aftnar förrättas aftonbön i hvarje sjukrum af betjeningen. Religionsundervisning och skolundervisning hafva blifvit gemensamt meddelade hvarje afton, med undantag af Lördagen, under en och en half timme hvarje gång; häruti hafva kunnat delta 16 från manssidan, 20 från qvinnosidan, och har undervisningen varit fördelad på hvarannan dag för hvardera könet. Religionssanningarnes meddelande hafva öfverhufvudtaget synts inverka lugnande och tröstande, ehuru väl mycket olika, alltefter olika mottaglighet. Bland dem som lida af religiös sinnesrubbing, hafva sådana, hvilkas symptom varit ursinnets, visat sig mera mottagliga, än de, hvilkas symptom varit tungsinnets. Med de vårdade brottslingarna har föga kunnat uträttas; om de ock någon gång erkänna och visa ledsnad med ånger öfver de brottsliga handlingar de begått, äro de dock vanligen motspanstiga och svårtillgängliga. — Hospitalets bokförråd, omfattande 300 nummer, innehåller skrifter af blandadt innehåll; utlåningen har ej varit betydlig, enär endast ett färre antal af de sjuke äro mäktige att följa och behålla innehållet af någon framställning af större omfång.

Stockholm. De kyrkobesökandes antal har vanligast utgjort 45; 25 män, 20 qvinnor. Allmän nattvardsgång har förrättats endast två gånger under året; gästerna hafva varit 9, 6 män och 3 qvinnor; enskildt hafva två män och en kvinna kommunicerat. Uti hospitalskyrkan har bön hvarje morgon blifvit hållen. Predikanten meddelar, att undervisning i religionens sanningar aldrig visat sig i något fall menligt inverka på de sjukets sinnessstillstånd; på några utöfvar den ett uppenbart välgörande inflytande, under det att andra åter med likgiltighet emottaga eller rentaf afvisa den. Detta synes bero på huru det religiösa begreppet, före sinnessjukdomens uppkomst, varit beskaffadt; bland dem af de sjuke, hvilka tillhört hufvudstadens lägre befolkning, har likgiltighet och förakt för religionen företrädesvis varit herrskande. Bland de sinnessjuka brottslingarne har endast ett fall haft en tillfredsställande utgång, enär den sjuke, som inträdt uti konvalescent-tillstånd, kommit till fullständig insigt om sitt moraliska förderf, samt lemnat hospitalet med goda föresatser att för framtiden beträda en bättre väg. — Någon egentlig skolundervisning har ej meddelats

på annat sätt, än att en och annan af de sjuke erhållit serskild ledning i något ämne, för hvilket han visat någon fallenhet. Då dylik undervisning hufvudsakligen är egnad för konvalescenter, och då dessa, när de äro från hufvudstaden, vanligast lemna hospitalet så snart som möjligt efter återvunna krafter, kan någon egentlig följd af densamma ej vara att påräkna. — Hospitalets boksamling innehåller 221 nummer, af hvilka 26 tillkommit under redovisningsåret: den begagnas flitigt af ett större antal sjuke; och utgör läsning för mängen sjuk ett viktigt afledningsmedel från oroande tankar och fixa föreställningar.

Nyköping. Gudstjenst har blifvit hållen hvarannan sön- eller helgdag, samt bevistats af omkring 30, hälften ungefär af hvardera könet. Nattvarden har blifvit utdelad till 9, 6 män och 3 kvinnor. De söndagar då gudstjenst ej egt rum, har gemensam antingen morgon- eller aftonbön hållits af Predikanten; söcknedagarna förrättas dessa andaktsöfningar af betjeningen i de serskilda lokalerna. Undervisning uti religionens sanningar meddelas på obestämda tider; och uppgifver Predikanten sig af densamma iakttagit välgörande verkningar så väl för de vårdade i allmänhet, som ock för de vårdade brottslingarne. — Boksamlingen består af 101 band, af hvilka 13 under året blifvit inköpta; den har ofta blifvit anlitad, serdeles af de manliga patienterna, emedan dessa sakna lämplig sysselsättning, då deremot kvinnorna hafva tillräcklig sådan.

Wadstena. Högmessogudstjensterna hafva hvarje sön- och helgdag bevistats af omkring 40 män och 40 kvinnor. Nattvardsgång har hållits fyra gånger under året, hvarvid gästernas antal varit tillhoppa 35; 17 af mankön, 18 af qvinkön. Morgon- och aftonbön i förening med sång förrättas hvarje dag å de afdelningar, der de sjukes tillstånd sådant medgifver. Den religiösa undervisningen har hufvudsakligen meddelats genom samtal rörande någon af de bibliska berättelserna. — Hvad angår den religiösa sinnesrubbnings yttrar Predikanten: »I allmänhet hafva de, som lida af religiöst vansinne, visat sig mäst otillgängliga för religionens tröstegrunder; enskilda samtal med dem, bönen, det i kyrkan förkunnade ordet, synes icke lugna deras oroliga sinne. Alla tröstegrunder, framhållna ur Herrens ord, vilja de gerna låta gälla för andra, men icke för sig sjelfva. Förgäfves synes religionsläraren för sådana olyckliga framhålla Evangelii tröst, förrän själens förmögenheter börja att inträda i sitt sunda tillstånd.» — Den inom hospitalet befintliga skolan har varit delad i två afdelningar, den ena för män, den andra för kvinnor; undervisningen har vaxelvis meddelats i endera afdelningen, af dertill förordnad serskild lärare, hvarje söckendag omkring två timmar dagligen. — Hospitalets boksamling utgjordes vid årets slut af 386 band, af hvilka 56 under året blifvit inköpte; utlåningarne hafva varit ganska talrika.

Wexjö. Omkring 40, ungefär hälften af hvardera könet, hafva i medeltal närvarit vid de hvarje sön- och högtidsdag försiggående gudstjensterna. För sådane, som man ej kunnat tillåta inträde i kyrkan, har serskild gudstjenst förrättats å sjukrummen, medelst föreläsande af predikan, af någon af betjeningen. Gemensam nattvardsgång har hållits fyra gånger under året, hvarvid fyra manliga och åtta kvinliga patienter kommunicerat. Gemensam bön hvarje morgon och afton, äfvensom bordsböner vid måltiderna, hållas af betjeningen å de serskilda afdelningarne; äfven hålles bön i de serskilda sjukrummen, då behofvet så påkallar. Under form af enskilda samtal har Predikanten meddelat religionsundervisning, och dervid funnit många af de sjuke, under mera rediga tillstånd, både uppmärksamme, andaktsfulle och begärlige efter Guds ord; de sinnessjuka brottslingarne åter hafva varit de minst tillgänglige. Gemensam religions- och skolundervisning har af serskild lärare lemnats till 20, 10 af hvardera könet, fyra dagar i veckan, två timmar hvarje gång. Predikanten har sökt utröna hvarje serskild patients ståndpunkt i kristendoms-kunskap, och dervid funnit: »att 18 egt god, redig eller godkänd; 35 försvarlig eller hjälplig; de öfriga svag eller ingen insigt.» — Hospitalets boksamling har 198 nummer, af hvilka 40 tillkommit under året; hvad begagnandet beträffar, upplyses, att kvinnorna flitigt och med begärlighet läsa andaktsböckerna, då mämnerna företrädesvis sysselsätta sig med läsning af böcker af annat innehåll.

Göteborg. Hvarannan sön- och helgdag har gudstjenst förrättats inom hospitalet, och i medeltal bevistats af 18 män, 17 qvinnor. Härförutom hafva sådane sjuke, som ansetts kunna besöka den nära intill hospitalet belägna församlingskyrkan, till densamma haft tillträde. Någon nattvardsgång har under året ej egt rum, enär ingen af de sjuke dertill kunnat admitteras. Under Uppsyningsmannens ledning hafva gemensamma morgon- och aftonböner dagligen blifvit hållna. Religionsundervisning har meddelats genom enskilda samtal i förekommande fall. — Hospitalets boksamling utgöres endast af några och trettio nummer.

Malmö. Utom gudstjerner på sön- och helgdagar hafva passionspredikningar hvarje Fredag under fastlagen blifvit hållna. Antalet sjuke, som häruti kunnat deltaga, har i medeltal varit 35; 15 af mankön, 20 af qvinkön. Fyra gemensamma nattvardsgångar hafva under året egt rum, hvartill 10 män, 26 qvinnor blifvit admitterade. Gemensamma morgon- och aftonböner hållas hvarje dag under tillsyn af Uppsyningsman och Föreständerska, förutom bönestunder å sjukrummen, då omständigheterna sådant fordra. Undervisning i religion meddelas, gemensamt med den uti andra ämnen, af serskild lärare, fyra till fem timmar i veckan å hvarje köns afdelning. — Boksamlingen är ganska rikhaltig och begagnas serdeles flitigt.

Wisby. Hvarannan Söndag hålles gudstjenst; två af patienterna hafva enskildt begått H. H. Nattvard. Dagligen hålles morgon- och aftonbön. Religionsundervisning sker samtalsvis med hvarje sjuk serskildt. — Boksamlingen är obetydlig; de få böcker, som finnas, äro flitigt begagnade.

3. Byggnader m. m.

Hernösand. Under redovisningsåret har endast en nybyggnad egt rum, i det att en större matkällare, murad af gråsten, blifvit uppförd i närheten af nya hospitalshuset; hvarjemte ock ett nytt plank blifvit uppsatt utefter sjöstranden. Bland större reparationer äro: a) i gamla hospitalshuset hafva väggarna i de fyra salar, som äro afsedda för osnygge och orolige, blifvit boiserade och boiseringen oljemålad; de voro nemligen förut pappbeklädda och tapetserade, men blefvo såsom sådane ofta nog sönderrifna; b) alla golf i korridorerna uti nya hospitalshusets första våning hafva måst omläggas, och de uti souterrainen befintliga tegelstensgolfven hafva blifvit borttagna, såsom förvittrade, och ersatta med plansten. I öfrigt hafva endast sådana smärre reparationer blifvit verkställda, som varit nödvändiga för byggnadernas underhåll och snygghet.

Uti de underdåniga berättelserna så väl för 1866 som 1867 har behovet af en ny tvätthusbyggnad blifvit anmäldt, och uti det förstnämnda årets berättelse hafva orsakerna härför blifvit angifna, att nemligen den tvätthusbyggnad, som nu finnes, är så förfallen, att den ej vidare kan repareras och endast ofullständigt kan begagnas, samt dessutom otillräcklig, enär den, då den uppsattes, före hospitalets nuvarande utvidgning, var beräknad för ett sjukantal af endast 50. Sjukplatsernas antal är nu 124, således mer än fördubbladt. Öfverstyrelsen har uti underdåniga skrivelser d. 3 October 1867 och d. 28 Sept. 1868 anhållit om framställning till Riksdagen om beviljande af ett, enligt uppgjort kostnadsförslag, behöfligt anslag af 14,476 Rdr; men Eders Kongl. Maj:t har ej täckts till denna framställning lemna nådigt bifall. Äfven om framställning härom till den år 1870 sammanträdande Riksdagen har Öfverstyrelsen ingifvit sin underdåniga anhållan.

Upsala. Uti berättelserna för åren 1866 och 1867 har blifvit redogjort för de omfattande ny- och tillbyggnader jemte reparationer, hvilka under dessa år blifvit vid Upsala hospital verkställda. Hvad som nu under redovisningsåret åtgjorts, har endast varit en fortsättning i och för hospitalets fullständiga iordningsättande enligt den

bestämde planen. Så har hospitalets gamla kökslokal blifvit förändrad och nyinredd till serveringsrum, skafferier och handkammare samt reservkök; å vinden öfver kvinnoafdelningen har ett nytt rum blifvit ordnad till kökslokal för Förestånderskan; inredningen af kvinnoafdelningens badlokal har blifvit kompletterad och förändrad derhän, att varma bad numera kunna inom afdelningen när som helst erhållas; uti nämnde afdelnings korridorer, hvilka hitintills haft golfbeläggning af plansten, har denna borttagits och blifvit ersatt af plankgolf; inom mansafdelningen hafva tak och väggar i sofrum och korridorer blifvit limfärgade och bröstpanelerna oljemålade; det nya verkstadshuset har blifvit färdigordnad; inom gamla hospitalshuset hafva dagrummen blifvit fullständigt reparerade och målade, m. m. m.

Stockholm. Endast några mindre betydliga reparationer och förändringar hafva inom detta hospital under året ifrågakommit. De viktigaste hafva varit: insättande af jernrörledningar inom hospitalshuset för afledande af s. k. öfverflödsvatten; uppsättande af ett 835 fot långt staket mot Christinebergs egor; ångpannan för uppvärmningsapparaterna inom hospitalshusets hela norra del, som blifvit obrukbar och ej kunde reparerar, har blifvit ersatt af en ny; ofvanpå asfaltbeläggningen i samtliga badlokaler hafva för ändamålet lämpliga brädgolf blifvit lagda; uti fyra af badrummen hafva nya duschapparater blifvit insatta; tvättförestånderskans boställslokal, jemte åtskilliga af sjukrummen, hafva undergått fullständiga reparationer, m. m. m. — Härförutom må nämnas, att en början blifvit gjord med odling af hospitalets ej obetydliga jordområde medelst anläggning af köksträdgård; något öfver ett tunnland har redan för detta ändamål blifvit iordningsatt.

Nyköping. Enligt hvad uti berättelsen för 1867 omförmäls, voro grundmurarna för tillbyggnad af cellflygeln och för den nya portvaktstugan vid årets slut fullbordade. Under redovisningsåret har den nämnda tillbyggnaden blifvit fullständigt uppförd och takbelagd samt till det inre till mer än hälften inredd, så att vid detta års slut hela ena sidans så väl celler som sjukrum voro färdiga, afsynade och till begagnande upplätta. Portvaktstugan, uppförd af sten och innehållande två rum med kök, var äfven fullständigt uppförd och inredd, samt portvakt vid årets slut inflyttad. — Inom sjelfva hospitalshuset hafva dagrummen blifvit till tak och väggar affärgade samt till sex fots höjd från golvet oljemålade, och uti desamma nya kakelugnar insatta. Åtskilliga smärre reparationer hafva ock blifvit vidtagna inom hospitalshuset och tvätthuset; men båda dessa hus äro till flera delar så bristfälliga, att de snart fordra en mera genomgående reparation, än hospitalsfondens egna tillgångar medgifva. — De för cellflygeln ämnade nya promenadgårdarna — en för vardera könet — äro afschaktade och fullständigt planerade, samt hafva tillräckligt utrymme. — Som hospitalet hitintills saknat jordområde, tjenligt till trädgårdsanläggning för de sjukas sysselsättning, har under året en areal af fyra tunnland, belägen invid hospitalet, blifvit för detta ändamål inköpt.

Wadstena. Uti föregående årsberättelser har blifvit angifvet, att Wadstena hospital, efter de omfattande reparationer, ny- och tillbyggnader, hvilka inom detsamma sedan flera år pågått, vid början af 1867 kunde anses vara uti fullständigt skick. Till följd häraf hafva under redovisningsåret föga andra reparationer varit behöfliga än sådana, som vanligen inom större byggnader årligen återkomma. Det enda större arbete, som blifvit verkställt, har varit uppbyggandet af ett nytt badhus med bassin i Wettern, enär den starka isdriften under våren sönderslagit det förut befintliga. Härförutom hafva nya plank och staket omkring promenadgårdar och park flerstädes blifvit uppsatta, m. m.

Wexjö. Med detta hospital eger enahanda förhållande rum, som nyss vid Wadstena blifvit omförmäldt, att nemligen de betydliga reparationer och förändringar jemte ny- och tillbyggnader, hvilka under de sednaste åren blifvit verkställda, gjort att några andra reparationer under året ej varit behöfliga, än sådana, som stått i närmaste samband med byggnadernas tillbörliga underhåll.

Göteborg. Sedan Eders Kongl. Majt genom nådig skrifvelse den 14 Augusti 1867 gillat de för den nya hospitalsbyggnaden uppgjorda ritningar, byggnads- och kostnadsförslag, och entreprenadauktion blifvit hällen för det helas utförande, börjades redan vid nämnde års slut de förberedande arbetena med väganläggningar, grundgräfnings och planering. Under redovisningsåret hafva dessa arbeten fortgått, och voro vid årets slut följande utförda: a) en ny

körväg, utgående från landsvägen midt öfver den s. k. Quillen fram till byggnadsplatsen, var fullt färdig, äfvensom ock hufvudväg anlagd omkring och inom denna plats, ända upp till dess öfversta del; i sammanhang härmed hade den genom hela tomtens gående bäckdalen blifvit fylld och jernad till lika höjd med den öfriga terrängen; *b*) den stora vattenreservoiren på tomtens högst belägna punkt var färdigbyggd, samt försedd med till- och afloppstrummor, allt muradt af granit; den till denna reservoir inledda källådern hade hela sommaren, oakadt den ihållande torkan, gifvit vatten till den mängd, att man synes kunna antaga, att den för framtiden skall komma att förse hospitalet med hela dess vattenbehof; *c*) hela hospitalets område har blifvit fullständigt draineradt; hufvudröret, utgående från nyssnämnda reservoir, löper midt igenom och under byggnadsplatsen, samt är afsedt att upptaga allt spillvatten, m. m., från de serskilda byggnaderna och afleda detsamma ned till den genom Quillen flytande bäcken; *d*) jordschaktning för anläggningen af de flesta af de serskilda gårdarna och planerna är verkställd; *e*) grundgräfnig, pålning och rustverks nedläggning för ekonomi-, administrations- och femte underafdelningens byggnader är fullbordad; *f*) grunden är laggd och källarmurarna uppförda till läkarens och sysslomannens boställshus, äfvensom ock grund och fotmurar för de båda stugorna vid inkörspörten och för stallbyggnaden; *g*) grundläggningen till administrationshuset och femte underafdelningens hus var äfven i det närmaste fullbordad vid årets slut.

Malmö. Den redogörelse, som uti berättelsen för 1867 lemnades rörande den ståndpunkt, på hvilken frågan om den ifrågasatta nya hospitalsbyggnaden för Skåne då befanns, innehöll att platsen, der detta hospital skulle komma att uppföras, blifvit af Eders Kongl. Maj:t bestämd på en Hospitalsfonden tillhörig jord i närheten af staden Lund invid Höje å, samt att Ordens-Gillet öfverlemnade ett för byggnadernas uppförande uppgjort program till Öfverintendentsembetet, för att, i öfverensstämmelse dermed, gå i författning om ritningars och kostnadsförslags uppgörande. Bemalte embete har sedermera uppdragit åt Arkitekten C. Stenhammar att afgifva förslag till hithörande ritningar, samt har, sedan dessa förslag blifvit utarbetade, öfverlemnade desamma till granskning af Ordens-Gillet, som då uppdrog åt Generaldirektören för hospitalen att, i samråd med hospitalsläkarne Hjertstedt i Wadstena och Liedholm i Wexjö, öfver dem afgifva yttrande. Då desse komiterade uttalade ett gillande omdöme öfver byggnadsplanen i sin helhet, men framställde åtskilliga mer eller mindre viktiga anmärkningar vid detaljbestämmelserna, återställdes det hela till Öfverintendentsembetet för vidtagande af lämplig omarbetning. Sedan dylik blifvit utförd, möter numera ej vidare något hinder för fullständiga ritningars och kostnadsförslags utarbetande.

Beträffande de nuvarande hospitalsbyggnaderna i Malmö hafva ej andra reparationer å dem blifvit verkställda, än sådana som vanligen för hvarje år äro nödvändiga.

Wisby. Inom detta hospital, som under åren 1865 och 1866 undergick fullständig förnyelse medelst ny- och tillbyggnader samt reparationer, hafva sedan dess ej andra än mindre betydande förbättringar varit behöfliga.

Utgifterna för reparationer, förändringar och förbättringar å byggnaderna vid samtliga hospitalen, — härunder ej inbegripna sådana, som utgått medelst af Riksdagarna serskildt beviljade anslag i och för nybyggnader —, hafva under redovisningsåret uppgått till 19,069 Rdr 93 öre. För närmare upplysning hänvisas till tab. bil. C, hvarest under kolumnen »byggnader och reparationer» uppgifvas de olika belopp, som för hvarje serskildt hospital varit nödvändiga. Under 1867 var motsvarande summa 29,801 Rdr 31 öre.

4. Beklädnad, sängutredning, inventarier.

Enligt hvad uti de underdåniga berättelserna för närmast föregående år blifvit anmaldt, hafva nya stater för beklädnad och sängutredning för samtliga hospitalen blifvit af Ordens-Gillet utfärdade, och hithörande persedlar anskaffade, i hufvudsaklig mån med det anslag af 60,000 Rdr, som för ändamålet beviljades under 1862 och 1863 årens riksdag. Numera är utredningen af beklädnad och sängkläder vid samtliga hospitalen i fullständigt skick, af olika beskaffenhet för vinter och sommar. Den årliga underhållskostnaden är dock ganska betydlig, varierande mellan 30 till 40,000 Rdr, beroende till stor del derpå att många af de sjuke ej alltid kunna förhindras från att på ett eller annat sätt förstöra de persedlar, de åtkomma. För 1867 uppgick underhållskostnaden af beklädnad och sängkläder till 38,348 Rdr 31 öre; under redovisningsåret har den varit 32,266 Rdr 27 öre. Fördelas dessa summor på medeltalet dagligen vårdade sjuke, finnes, att hvarje året om upptagen sjukplats, för inköp och underhåll af beklädnad och sängkläder, kostat för år 1867, 30 Rdr 45 öre, för 1868, 26 Rdr 71 öre.

Utgifterna för inköp och underhåll af möbler, sängar och öfrige inventarier, hafva under redovisningsåret uppgått till 14,399 Rdr 89 öre; i medeltal för hvarje året om upptagen sjukplats 11 Rdr 92 öre. Under 1867 var motsvarande summa 10,461 Rdr 34 öre, och medeltalet 8 Rdr 31 öre.

De nu anförda utgiftsposterna äro, ehuru de väl synas ganska höga, dock i sjelfva verket relativt låga, emedan de sjukas arbetskrafter tagas i anspråk i och för tillverkningen af en betydlig del af så väl beklädnad, som sängkläder och inventarier.

Specificerade uppgifter rörande de olika beloppen af nu nämnda utgifter vid de serskilda hospitalen återfinnas å tab. bil. C, i kolumnerna »beklädnad och sängkläder» samt »inventarier».

5. Utspisning och mathållning.

Någon förändring uti utspisningsstaterna vid hospitalen har under redovisningsåret ej egt rum, ej heller uti sätten för mathållningen — antingen medelst s. k. egen hushållning eller entreprenad —; hvadan rörande dessa förhållanden hänvisas till föregående årsberättelser. Kostnaderna för utspisningen vid samtliga hospitalen hafva ofvan blifvit angifna, äfvensom medeldagkostnaden för hvarje sjuk. De förra öfverstego under 1868 med ej mindre än 30,823 Rdr 49 öre samma kostnader under 1867, fastän medeltalet *dagligen* vårdade under 1868 var med 51 lägre än det var under 1867. Utspisningskostnaden för hvarje sjuk för dag har uppgått till 47,62 öre; 8,62 öre högre än under 1867. Orsaken till detta för hospitalsfonden så menliga förhållande har uteslutande varit den så betydliga stegringen uti lifsförnödenheternas pris under 1868, mot dessas pris under föregående år. Priserna hafva dock uti olika delar af riket varit olika, hvarom tab. 15 bil. A närmare upplyser.

6. De sjukas sysselsättning.

Härutinnan hafva under redovisningsåret ej några förändrade anordningar kunnat vidtagas. Med undantag af Göteborgs hospital, finnes numera vid de öfriga mer eller mindre fullständiga tillfällen att sysselsätta alla arbetsföre

bland de sjuke. Fullständigast kunna qvinnorna sysselsättas med spinna, väfva, sy och sticka, jemte åtskilliga bestyr hörande till den inre hushållningen. Männerna hafva sysselsättning på verkstäderna, hvilka vid de större hospitalen, med undantag af Malmö, äro för behofvet väl ordnade, och användas derjemte till trädgårdsarbete, der tillfälle till dylikt finnes, samt till lämpliga arbeten tillhörande den yttre ekonomien. — De sjuke som arbeta, erhålla såsom uppmuntran, allt efter arbetets olika beskaffenhet, åtskilliga smärre fördelar; somliga erhålla t. ex. förökad matportion, somliga kaffe, andra snus eller tobak, o. s. v., med fästadt afseende på deras egna önsknings, eller hvad som kan anses vara det bäst passande. Dessa uppmuntringsmedel visa sig vara väl behöfliga, emedan de sjuke, genom kännedom af att erhålla dem, arbeta både villigare och mera ihållande. Vid ett af de större hospitalen, der man försökt borttaga den högre brödportionen, som tilldelades de män, hvilka hade utarbeten, nekade alla att vidare verkställa några förrättningar, samt kunde ej förmås dertill, förr än emot löfte att åter få, hvad de ansågo sig hafva rätt till.

7. Allmänna Hospitals- och Barnhusfonden.

I afseende på dess inkomster och utgifter återopas i underdånighet bilagorna B och C, samt Kapitalräkningen, bilagan D.

Serafimer-Ordens-Gillet framhårdar, med djupaste vördnad, trohet och nit,

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
undersåter och tjänare

G. A. Sparre.

L. Manderström.

F. Braunerhjelm.

O. J. Fähræus.

Magnus Huss.

Stockholm den 13 December 1869.

T. A. Billbergh.

Redogörelse för sjukvården å Rikets samtliga Anstalter för sinnessjukes behandling under år 1868;

af

Generaldirektören öfver dessa Anstalter.

§ 1.

Öfversigt öfver antalet vårdade å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1868.

Tab. 1.

	Antal befintli- ga sjuk- platser vid årets slut.	Qvarliggande sjuke från 1867.			Intagne under 1868.			Summa vårdade under 1868.			Afförde under 1868.			Qvarliggande till 1869.		
		m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.
Hernösands	124	65	54	119	7	10	17	72	64	136	8	16	24	64	48	112
Upsala	155	76	78	154	25	13	38	101	91	192	31	18	49	70	73	143
Stockholms.....	179	82	88	170	24	15	39	106	103	209	32	26	58	74	77	151
Nyköpings.....	67	32	33	65	8	6	14	40	39	79	12	7	19	28	32	60
Wadstena	350	163	163	326	24	43	67	187	206	393	32	49	81	155	157	312
Wexjö	180	89	86	175	15	18	33	104	104	208	18	24	42	86	80	166
Göteborgs	67	30	37	67	10	7	17	40	44	84	13	13	26	27	31	58
Malmö	175	82	91	173	26	26	52	108	117	225	37	33	70	71	84	155
Wisby	25	11	11	22	6	3	9	17	14	31	8	7	15	9	7	16
Summa	1322	630	641	1271	145	141	286	775	782	1557	191	193	384	584	589	1173

1. Antalet befintliga sjukplatser vid årets början.

Vid början af 1868 var sjukplatsernas antal detsamma, som under år 1867, nemligen 1322; men Öfverstyrelsen fann sig redan vid slutet af Januari föranlåten att besluta en nedsättning af dessa platsers antal, hvilken småningom allt efter patienters afgang skulle verkställas, ända till dess att 112 platser blifvit indragne. Indragningen skulle ske endast å andra och tredje betalningsklasserna, men första betalningsklassen förblifva oförändrad. Enär första klassen omfattar 70 platser, blef således de öfriga klassernas platsantal nedsatt från 1252 till 1140. Orsaken till denna åtgärd, hvarigenom intagningarnas antal måste betydligt inskränkas, låg i finansiella förhållanden, emedan tillgångarne ej förslogo till det högre sjukantalets underhåll, i anseende till inträdd ovanlig stegring af priset å lifsförnödenheter. Vid de särskilda anstalterna förordnades i följd häraf följande nedsättningar: vid Hernösands från 124 till 110; vid Upsala från 155 till 140; vid Stockholms från 179 till 140; vid Nyköpings från 67 till 60; vid Wadstena från 350 till 300; vid Wexjö från 180 till 150; vid Göteborgs från 67 till 60; vid Malmö från 175 till 160; vid Wisby från 25 till 20.

2. *Qvarliggande sjuke från år 1867.*

Vid redovisningsårets början voro å samtliga anstalter qvarliggande från föregående året 1271 sjuke: 630 män, 641 kvinnor; 49,57 % af de förre, 50,43 % af de sednare. Från 1866 qvarlägo till 1867, 1213; hvadan antalet sjuke vid början af 1868 öfversteg det vid början af 1867 med 58.

3. *Intagne under 1868.*

De intagnes antal uppgår till 286: 145 män, 141 kvinnor; 50,70 % af de förre, 49,30 af de sednare. Under 1867 intogos 388, således 102 flera än under redovisningsåret. Den betydliga minskningen uti de intagnes antal är ej att tillskrifva någon minskning uti antalet inträdessökande — detta har tvärtom varit lika, om ej högre än, föregående året —, utan i ofvanangifna åtgärd att inskränka sjukplatsernas antal. De intagne utgöra under redovisningsåret endast 18,36 % af de vårdade; under 1867, 24,23 %.

4. *Antalet vårdade under år 1868.*

Detta utgör 1557: 775 män, 782 kvinnor; 49,77 % af de förre, 50,23 % af de sednare. Under 1867 vårdades 1601; redovisningsåret företer sålunda en minskning i antalet vårdade af 44. Det missförhållande, som synes ega rum mellan det under 1868 minskade antalet intagne och det minskade antalet vårdade i jemförelse med under 1867, förklaras deraf att den föreskrifna indragningen af sjukplatser ej kunde försiggå annat än eftersom sjuke blefvo utskrifne; att sålunda sjukantalet föga minskades under de första fyra månaderna efter att indragningen började tillämpas, men deremot intagningen då var så godt som helt och hållet hämmad, utom för ytterst trängande fall.

5. *Afförde under år 1868.*

Dessa uppgå till ett antal af 384: 191 män, 193 kvinnor; 49,74 % af de förre, 50,26 % af de sednare. Under 1867 affördes 330; således hafva 54 flere blifvit afförde under 1868 än under 1867; orsaken härtill ligger uti ofvanangifna förhållanden. Vid jemförelse mellan antalet intagne och afförde finnes, att 98 flere tillhöra den sednare kategorien än den förre. Såsom nedan, § 4, kommer att visas, tillhör bland de afförde ett större antal, än vanligt under föregående år, rubrikerna förbättrade och obotlige; särdeles hafva många af den sednare klassen, hvilka såsom tillsammans och oskadliga ansetts kunna vårdas inom hemmen, blifvit till respektive kommuner återsända. Vid jemförelse mellan antalet afförde och antalet vårdade finnes, att de förre utgöra 24,66 % af de sednare; under 1867 utgjorde de endast 20,61 %.

6. *Qvarliggande till år 1869.*

Antalet den 31 December 1868 qvarliggande sjuke utgjorde 1173: 584 män, 589 kvinnor; 49,78 % af de förre, 50,22 % af de sednare. Vid 1868 års början var antalet sjuke 1271; således vårdades 98 mindre vid årets slut än vid dess början. Bland de vid årets slut qvarliggande tillhörde 47 första betalningsklassen; antalet inom de öfriga tvenne klasserna var således 1126; hvaraf följer, att 14 platser inom sistnämnda klasser voro vid årets slut obesatta.

Vid jemförelse mellan nu lemnade uppgifter och motsvarande uppgifter uti redogörelsen för 1867 finnes:

att sjukplatsernas antal under redovisningsåret blifvit nedsatt med 112;

att de intagnes antal under 1868 är med 102 lägre än det under 1867;

att de vårdade under 1868 äro 44 färre än under 1867;

att under 1868 affördes 54 flere än under 1867;

att antalet qvarliggande från 1868 till 1869 understiger det antal, som qvarläg från 1867 till 1868, med 98; samt

att af det till 1210 för 1868 bestämda platsantalet voro 37 vid årets slut oupptagne. Af dessa tillhörde 23 första betalningsklassen, hvadan de öfriga 14 tillhörde andra och tredje betalningsklasserna.

§ 2.

Öfversigt af sjukdomsformerna, hvilka förekommit bland vårdade å samtliga anstalter för sinnessjukers
behandling under år 1868.

Tab. 2.

	Ursinne, <i>Mania.</i>			Tungsinne, <i>Melancholia.</i>			Vansinne, <i>Ecnia.</i>			Förrykthet, <i>Paranoia.</i>			Svagsinnet, <i>Dementia.</i>			Fånighet, <i>Idiotia.</i>			Allmän Förlamning. <i>Paralysis generalis.</i>			Fallandesot, <i>Epilepsia.</i>		
	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.
Hernösands	21	16	37	11	14	25	4	1	5	12	8	20	20	18	38	2	4	6	1	—	1	1	3	4
Upsala	26	37	63	23	19	42	11	4	15	12	10	22	9	8	17	8	7	15	5	—	5	7	6	13
Stockholms	32	42	74	30	33	63	15	10	25	13	8	21	1	7	8	1	—	1	12	1	13	2	2	4
Nyköpings	3	3	6	7	10	17	2	1	3	10	8	18	9	7	16	5	6	11	—	—	—	4	4	8
Wadstena	33	45	78	18	32	50	22	23	45	14	16	30	46	37	83	31	36	67	1	—	1	22	17	39
Wexjö	25	25	50	12	16	28	24	11	35	14	7	21	18	39	57	7	2	9	1	—	1	3	4	7
Göteborgs	11	11	22	13	11	24	—	1	1	3	6	9	4	4	8	6	8	14	—	—	—	3	3	6
Malmö	14	25	39	22	36	58	6	13	19	39	21	60	16	15	31	5	4	9	1	—	1	5	3	8
Wisby	7	7	14	2	6	8	1	—	1	1	—	1	—	1	1	2	—	2	1	—	1	3	—	3
Summa	172	211	383	138	177	315	85	64	149	118	84	202	123	136	259	67	67	134	22	1	23	50	42	92

1557

1. *Ursinne.* Härmed hafva 383 blifvit vårdade; 172 män, 211 kvinnor; 44,91 % af de förre, 55,09 % af de sednare. I förhållande till *alla* vårdade utgöra de med ursinne 24,60 %; 22,20 % af vårdade män, 26,99 % af vårdade kvinnor. Antalet uti denna form vårdade har under de sednare åren, likasom under redovisningsåret, hållit sig omkring en fjerdedel af *alla* vårdade; kvinnornas antal har merendels varit några procent högre än männernas.

2. *Tungsinne.* De tungsinniges antal har varit 315; 138 män, 177 kvinnor; 43,81 % af de förre, 56,19 % af de sednare. Af *alla* vårdade utgöra desse 20,23 %; 17,81 % af vårdade män, 22,64 % af vårdade kvinnor. — De tungsinnige hafva under de sednare åren städse utgjort omkring en femtedel af *alla* vårdade. Då under föregående år antalet män och kvinnor varit nära lika, visar deremot redovisningsåret en ej obetydlig öfvervigt på kvinnosidan.

Med *ursinne* och *tungsinne* vårdade utgöra tillhopa 44,83 % af *alla* vårdade; 40,26 % af vårdade män, 49,52 % af vårdade kvinnor. — Under 1867 voro respektive siffror 44,59 %; 40,66 %; 48,72 %.

3. *Vansinne.* Under denna rubrik äro uppförde 149; 85 män, 64 kvinnor; 57,04 % af de förre, 42,96 % af de sednare; 9,57 % af *alla* vårdade; 10,96 % af vårdade män, 8,18 % af vårdade kvinnor. Förhållandena i dessa hänseenden under 1867 voro nära öfverensstämmande.

4. *Förrykthet.* 202 vårdade; 118 män, 84 kvinnor; respektive 58,41 %, 41,59 %. Af *alla* vårdade 12,98 %; af vårdade män 15,22 %, af vårdade kvinnor 10,74 %. Motsvarande tal under 1867 voro: 10,87 %; 11,72 %; 9,97 %.

5. *Svagsinnet.* 259 vårdade; 123 män, 136 kvinnor; respektive 47,10 %, 52,90 %. Af *alla* vårdade 16,63 %; af vårdade män 15,86 %, af vårdade kvinnor 17,39 %. Motsvarande tal för 1867 voro: 16,93 %; 16,61 %; 17,26 %.

6. *Fånighet.* 134 vårdade; 67 män, 67 kvinnor. Af *alla* vårdade 8,60 %; af vårdade män 8,64 %, af vårdade kvinnor 8,56 %. Motsvarande tal för 1867 voro: 8,56 %; 8,42 %; 8,69 %.

7. *Allmän förlamning.* Af 23 vårdade voro 22 män och 1 kvinna; 1,48 % af *alla* vårdade; 2,83 % af vårdade män, 0,13 % af vårdade kvinnor. Motsvarande tal för 1867 voro: 2,00 %; 1,81 %; 0,19 %.

8. *Fallandesot.* 92 vårdade; 50 af manligt, 42 af qvinligt kön; 5,91 % af *alla* vårdade; 6,45 % af vårdade af manligt kön, 5,37 % af qvinligt.

Sålunda hafva, af *alla* vårdade, 24,60 % haft *ursinne*; 20,23 % *tungsinne*; 9,57 % *vansinne*; 12,98 % *förrykthet*; 16,63 % *svagsinnet*; 8,60 % *fånighet*; 1,48 % *allmän förlamning*, samt 5,91 % *fallandesot*.

Öfversigt öfver komplikationer med sinnessjukdom, hvilka bland fallsotssjuka förekommit under år 1868.

Tab. 3.

	Vårdade under år 1868.			Komplikationer.										
				Ursinne.		Tungsinne.		Förrykthet.		Svagsinnet.		Fånighet.		
	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	
Hernösands	1	3	4	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Upsala	7	6	13	6	4	—	1	—	—	—	—	—	1	1
Stockholms	2	2	4	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
Nyköpings	4	4	8	3	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Wadstena	22	17	39	3	1	—	—	—	—	10	3	9	13	
Wexiö	3	4	7	2	3	—	—	—	—	1	1	—	—	
Göteborgs	3	3	6	1	—	1	1	—	1	—	—	1	1	
Malmö	5	3	8	2	1	—	—	—	—	2	1	1	1	
Wisby	3	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	50	42	92	22	10	1	2	—	1	13	7	13	19	

88

Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnes-

Tab. 4.

Sjukdomsform.	Anstalt.														Årstid för insjuknandet.																			
	Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexiö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.		Summa intagne.		Januari.	Februari.	Mars.	April.	Maj.	Juni.	Juli.	Augusti.	September.	Oktober.	November.	December.	Okänd.	
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	S.a.															
Ursinne. <i>Mania</i>	1	7	11	7	11	9	1	2	12	15	10	10	3	1	8	10	3	1	60	62	122	11	5	10	10	7	10	13	6	6	4	5	13	22
Tungsinne. <i>Melancholia</i>	3	2	8	5	6	4	3	2	3	13	1	4	3	6	14	13	—	2	41	51	92	8	4	4	8	4	10	6	2	8	5	4	4	25
Vansinne. <i>Ecnia</i>	—	—	4	—	2	—	1	—	2	4	3	1	—	1	1	1	—	—	14	6	20	—	1	2	2	—	2	—	—	—	—	—	3	9
Förrykthet. <i>Paranoia</i>	2	—	—	—	2	—	2	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	7	3	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	7
Svagsinnet. <i>Dementia</i>	1	1	—	—	—	1	1	—	4	9	—	2	1	—	—	—	—	—	7	13	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
Fånighet. <i>Idiotia</i>	—	—	1	1	1	—	—	—	2	2	1	—	2	—	1	2	—	—	8	5	13	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
Allmän förlamning. <i>Paralysis generalis</i>	—	—	1	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	4	1	5	1	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Fallandesof. <i>Epilepsia</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Summa	7	10	25	13	24	15	8	6	24	43	15	18	10	7	26	26	6	3	145	141	286	21	12	17	21	11	23	19	9	16	9	11	20	97

1. *Sjukdomsformerna.* a) *Ursinne*; 122 intagne; 60 män, 62 kvinnor; 42,65 % af alla intagne; 41,38 % af intagne män, 43,97 % af intagna kvinnor. Motsvarande tal för 1867 voro: 35,82 %; 29,90 %; 43,10 %. — Förhållandet mellan intagne och vårdade uti ursinne har varit, att de förre utgöra 31,85 % af de sednare, d. v. s. nära en tredjedel.

b) *Tungsinne*; 92 intagne; 41 män, 51 kvinnor; 32,17 % af alla intagne; 28,27 % af intagne män, 36,17 % af intagna kvinnor. Motsvarande tal för 1867 voro: 33,25 %; 28,97 %; 38,44 %. Förhållandet mellan intagne och vårdade uti denna form utvisar, att de förre utgöra 29,20 % af de sednare.

Af de 92 vårdade hafva 88 haft komplikationer; bland dessa sednare har komplikationen i 32 fall, d. ä. 36,36 %, varit ursinne; i 3,41 % tungsinne; i 1,14 % förrykthet; i 22,73 % svagsinnet, samt i 36,36 % fänighet.

3.

sjukens behandling under år 1868 intagne.

Ålder vid intagningen.														Sjukdomens bestånd före intagningen.														Antal förutgångna anfall.															
11-20. år		21-30.		31-40.		41-50.		51-60.		61-70.		Öfver 70 år.		Under 3 månader.		3-12 månader.		1-2 år.		2-3.		3-4.		4-5.		Öfver 5 år.		Okändt.		Inet.		Ett.		Två.		Tre.		Fyra eller deröfver.		Okändt.			
m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.
8	9	23	18	12	15	11	11	5	5	—	3	1	1	31	33	14	19	6	4	3	1	—	1	—	—	3	4	3	—	28	24	12	17	5	6	2	4	4	6	9	5		
3	3	11	10	17	15	8	17	2	6	—	—	—	—	7	16	12	23	6	5	2	—	4	3	4	—	5	3	1	1	27	31	5	9	3	5	—	2	—	—	6	4		
—	—	2	2	4	1	4	3	3	—	1	—	—	—	2	—	4	2	2	1	1	—	—	—	2	1	1	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	3	—	4	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	2	2	2	4	1	2	1	3	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	2	5	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
14	14	48	33	42	36	28	35	11	16	1	4	1	3	42	49	31	45	16	11	7	3	6	5	8	3	28	24	7	1	87	80	18	27	8	11	3	6	8	6	21	11		

Ut i *ursinne* och *tungsinne* tillhoppa hafva 214 blifvit intagne, d. ä. 74,81 % af alla intagne. Under 1867 var motsvarande tal 69,07 %. Förhållandet mellan intagne och vårdade uti dessa båda former har varit, att de förre utgöra 30,66 % af de sednare.

c) *Vansinne*; 20 intagne; 14 män, 6 qvinnor; 6,99 % af alla intagne; 9,65 % af intagne män, 4,25 % af intagna qvinnor

d) *Förrykthet*; 10 intagne utgöra 3,49 % af alla intagne. De med *svagsinnet* intagne 20 utgöra 6,99 %; de med *fänighet* 4,54 %; de med *allmän förlamning* 1,74 %, samt de med *fallandesot* 1,40 % af alla intagne. — Motsvarande siffror för 1867 voro: 4,38 %; 5,41 %; 3,09 %; 4,14 %; 4,38 %.

2. *Årstid för insjuknandet bland de intagne.* Bland de 286 intagne har årstiden för insjuknandet kunnat bestämmas för 189, d. v. s. för 66,08 %. Under 1867 egde dylikt bestämmande rum endast för 54,54 %. — Under första kvartalet hade 50 insjuknat; under det andra 55; under det tredje 44, samt under det fjerde 40. Andra kvartalet har sålunda det högsta, fjerde kvartalet det lägsta antalet insjuknade.

Beträffande årstiden för insjuknandet uti *ursinne* och *tungsinne* har följande förhållande under *de sednaste åtta åren* egt rum:

Under 1:sta kvartalet.		Under 2:dra kvartalet.		Under 3:dje kvartalet.		Under 4:de kvartalet.	
Uti ursinne.	Uti tungsinne.	Uti ursinne.	Uti tungsinne.	Uti ursinne.	Uti tungsinne.	Uti ursinne.	Uti tungsinne.
185	121	221	179	164	119	148	126
306		400		283		274	

April, Maj och Juni månader visa sålunda högsta antalet insjuknade, dernäst Januari, Februari, Mars, och derefter årets sednare sex månader: under första kvartalet 24,23 %; under andra 31,67 %; under tredje 22,41 %, samt under fjerde 21,69 %.

3. *Ålder vid intagningen.* Förhållandet härmed är följande:

11—20 lefnadsåret.	21—30.	31—40.	41—50.	51—60.	61—70.	Öfver 70 år.
9,79 %.	28,32 %.	27,27 %.	22,03 %.	9,44 %.	1,75 %.	1,40 %.

Åldersperioderna 21—30 och 31—40 stå högst och hvarandra ganska nära, dock så att den förstnämnda har högsta antalet; från denna period minskas antalet för hvarje decennium; en hastig sänkning inträffar efter det 50:de året, så att fallen efter detta år utgöra endast 12,58 % af alla. Anmärkningsvärdt kan ock vara det öfvervägande antal intagna qvinnor inom åldersperioderna efter 50:de året, enär af 36 intagna, 23 voro qvinnor.

4. *Sjukdomens bestånd före intagningen.* Bland de 286 intagne har uppgift kunnat erhållas, huru länge sjukdomen varat före intagningen, för 278, d. ä. 97,20 %. Motsvarande tal för 1867 var 94,07 %. De olika beståndstiderna utvisas sålunda:

Under 3 månader.	3—12 månader.	1—2 år.	2—3.	3—4.	4—5.	Öfver 5 år.	Okänt.
31,82 %.	26,57 %.	9,44 %.	3,49 %.	3,85 %.	3,85 %.	18,18 %.	2,80 %.

Det högsta antalet, eller nära en tredjedel, har sålunda inkommit till anstalterna inom tre månader från sjukdomens utbrott; inom första året 58,39 %. Under 1867 inkommo inom tre månader 30,68 %, och inom första året 55,07 %. — Intagne uti *ursinne* inom tre månader från utbrottet äro 52,46 % af alla med *ursinne* intagne; inom första året 79,51 %. Motsvarande tal för 1867 voro 50,79 % och 74,60 %. — Intagne uti *tungsinne* inom tre månader från utbrottet äro 25,00 %; inom första året 63,04 %. Motsvarande tal för 1867 voro: 28,23 % och 64,31 %,

5. *Antal förutgångna anfall före intagningen.* Bland de 286 intagne har förhållandet härmed kunnat utredas uti 254 fall, d. ä. uti 88,81 %; under 1867 uti 77,83 %. De recidiverande fallens antal är:

Första gången insjuknade.	Andra gången.	Tredje gången.	Fjerde gången.	Femte gången eller derutöfver.
65,75 %.	17,72 %.	7,47 %.	3,55 %.	5,51 %.

De för första gången uppträdande fallen förhålla sig sålunda till de recidiverande som 65,75 till 34,25. Motsvarande

procentförhållanden under 1867 voro: 71,52; 12,92; 5,29; 3,31; 6,96; de första gången uppträdande fallen förhöllo sig då till de recidiverande som 71,52 till 28,48. — Bland de 122, som under redovisningsåret blifvit intagne med *ursinne*, har förhållandet med förutgångna anfall kunnat bestämmas uti 108 fall, d. ä. uti 88,52 %. Af dessa voro:

Första gången insjuknade.	Andra gången.	Tredje gången.	Fjerde gången.	Femte gången och derutöfver.
48,15 %.	26,85 %.	10,19 %.	5,55 %.	9,26 %.

Antalet för första gången insjuknade uti *ursinne*, bland under året intagne, förhåller sig således till antalet recidiv, som 48,15 till 51,85.

Bland de med *tungsinne* intagne 92 hafva uppgifter erhållits uti förevarande hänseende om 82, således om 89,13 %. Af dessa voro:

Första gången insjuknade.	Andra gången.	Tredje gången.	Fjerde gången.	Femte gången och derutöfver.
70,73 %.	17,07 %.	9,76 %.	2,44 %.	0,00 %.

Fallen för första gången insjuknade uti *tungsinne*, bland under året intagne, förhålla sig sålunda till de recidiverande fallen, som 70,73 förhåller sig till 29,27.

Af nu anförda förhållande med recidivens antal uti *ursinne* och *tungsinne* synes, hursom den förra sjukdomsformen vida oftare recidiverar än den sednare; en erfarenhet som de föregående åren äfven besannat.

Tab. 5.

Sjukdomsform vid intagningen.	Anstalt.																		T i l l																		
	Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexjö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.		Summa afförde.		Ålder.																
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	S.a.	11 till 20 års lefnadsåret.		21—30.		31—40.		41—60.		61—70.		Öfver 70 år.					
Ursinne. <i>Mama</i>	1	2	10	8	12	14	3	—	10	16	10	7	4	4	10	6	2	3	62	60	122	5	5	19	11	9	14	10	8	3	6	1	3	—	1		
Tungsinne. <i>Melancholia</i>	4	6	6	4	10	6	3	3	4	14	2	5	6	5	11	10	2	3	48	56	104	—	2	9	6	5	3	8	10	1	5	—	—	1			
Vansinne. <i>Ecnia</i>	—	—	4	2	3	2	—	—	3	7	1	1	—	1	1	7	1	—	13	20	33	—	—	—	1	—	—	2	2	4	1	—	—	2			
Förrykthet. <i>Paranoia</i>	—	3	—	—	2	2	1	—	1	1	1	1	—	—	7	3	—	—	12	10	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Svagsinnet. <i>Dementia</i>	1	3	3	2	—	2	—	—	7	4	1	9	1	3	1	3	—	1	14	27	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Fänighet. <i>Idiotia</i>	1	2	4	1	—	—	1	2	6	5	1	1	1	—	3	4	1	—	18	15	33	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Allmän förlamning. <i>Paralysis generalis</i>	1	—	3	—	5	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	12	—	12	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—		
Fallandesot. <i>Epilepsia</i>	—	—	1	1	—	—	—	1	1	2	1	—	1	—	3	—	1	—	8	4	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Okänd	—	—	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	8	16	31	18	32	26	12	7	32	49	18	24	13	13	37	33	8	7	191	193	384	6	7	28	18	15	17	21	20	8	12	1	5	—	2		

Vid jämförelse mellan antalet *vårdade* och *afförde* finnes, att 24,66 % af de under året vårdade blifvit afförde, antingen såsom tillfrisknade, förbättrade, obotlige, eller döde. Antalet afförde män och kvinnor är nära detsamma. — Förhållandet mellan afförde och vårdade vid de serskilda anstalterna har varit:

Hernösands.	Upsala.	Stockholms.	Nyköpings.	Wadstena.	Wexjö.	Göteborgs.	Malmö.	Wisby.
17,64 %.	25,52 %.	27,75 %.	24,05 %.	20,61 %.	20,19 %.	30,95 %.	31,11 %.	48,39 %.

Högsta antalet afförde, i förhållande till vårdade, har sålunda förekommit å Wisby, Malmö och Göteborgs anstalter; det lägsta å Hernösands, Wexjö och Wadstena.

Bland alla med *ursinne* vårdade hafva 31,85 % blifvit afförde; bland alla med *tungsinne*, 33,01 %; bland alla med *vansinne* 22,15 %.

1. *Afförde tillfrisknade.* a) *De tillfrisknades antal.* Af alla vårdade hafva 160 lemnat anstalterna såsom till helsan återställda, 79 män, 81 kvinnor; 10,27 % af alla vårdade; 10,19 % af vårdade män, 10,35 % af vårdade kvinnor. De motsvarande talen för 1867 voro: 8,68 %; 8,42 %; 8,95 %. Resultatet af anstalternas verksamhet med hänsyn till de tillfrisknades antal är något gynnsammare under redovisningsåret, än det varit ej endast under nästföregående året, utan under sju föregående år.

Bland de uti *ursinne* vårdade hafva 24,80 % tillfrisknat, d. v. s. hvar fjerde; uti *tungsinne* 15,52 %, d. v. s. omkring hvar sex och en half; uti *vansinne* 8,05 %, omkring hvar tolfte. Oanmärkt bör ej lemnas att tvenne fall af *allmän förlamning* äro uppförde såsom till helsa öfvergångne; båda dessa hafva vårdats å Upsala anstalt. — Under 1867 tillfrisknade från *ursinne*, 19,58 % af de för *ursinne* vårdade; 16,07 % från *tungsinne*; 4,79 % från *vansinne*.

b) *De tillfrisknades ålder.* Jemförelse de tillfrisknades antal inom hvarje åldersperiod med antalet af alla inom motsvarande period vårdade, enligt Tab. 8, erhålles följande öfversigt:

4.
sjuks behandling under år 1868 afförde.

f r i s k n a d e.																																						
Vistelsetid.										Sjukdomens bestånd från dess uppkomst.															Förbättrade.		Förbättrade och ohjnlige.		Döda.									
Under 1 år.		1—2 år.		2—3.		3—4.		4—5.		Öfver 5 år.		Under 3 månader.		3—12 månader.		1—2 år.		2—3.		3—4.		4—5.		Öfver 5 år.		Okänt.		Summa tillfrisknade.			Förbättrade.		Förbättrade och ohjnlige.		Döda.			
m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	S:a.	
35	33	7	8	2	2	—	—	2	—	—	3	3	16	11	21	17	3	8	3	3	—	1	1	—	3	6	—	2	47	48	95	9	4	—	—	6	8	14
16	20	4	2	3	—	—	—	1	—	—	4	2	7	9	9	5	4	2	3	2	1	—	—	3	3	—	—	23	27	50	11	14	5	5	9	10	19	
2	2	2	2	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	6	12	5	7	1	3	1	4	5	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	8	6	2	3	5	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	5	8	15	3	7	10	
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	12	12	1	1	2		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	7	—	7		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	3	1	2	2	4		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	2	—	2		
55	55	14	12	5	2	—	3	—	2	5	7	20	18	32	27	9	14	5	6	2	3	1	1	9	10	1	2	79	81	160	39	34	40	43	33	35	68	

I 11:te—20:de lefnadsåret.	21—30.	31—40.	41—50.	51—60.	61—70.	Öfver 70 år.
25,49 %	16,02 %	7,14 %	9,97 %	8,58 %	5,50 %	7,14 %

Under förutgående 7 år har högsta antalet tillfrisknade varit inom åldersperioden 21—30; under redovisningsåret åter inom perioden 11—20. Inom dessa båda perioder hafva 59 tillfrisknat, således 43,12 % af alla tillfrisknade; efter 30:de året till och med öfver 70:de utgöra dessa tillfrisknade 56,88 %.

c) *De tillfrisknades vistelsetid*, d. v. s. den tid, som förflutit från intagningen till friskskrifningen. Förhållandet i detta hänseende är följande:

Vistelsetid under 1 år.	Mellan 1—2 år.	2—3.	3—4.	4—5.	Öfver 5 år.
68,75 %	16,25 %	4,37 %	1,88 %	1,25 %	7,50 %

Häraf vitsordas äfven för detta år den väl kända erfarenheten, att utsigterna för helsans återställande äro gynnsamast under första vistelseåret, men aftaga efter detta år mer eller mindre regelbundet för hvarje år. Bland de från *ursinne* tillfrisknade hafva 92,63 % tillfrisknat under första årets vistelse; från *tungsinne*, 72,00 %.

d) *Sjukdomens bestånd bland de tillfrisknade från uppkomsten till helsans återställande.*

Under 3 månader.	3—12 månader.	1—2 år.	2—3.	3—4.	4—5.	Öfver 5 år.	Okänt.
23,75 %	36,88 %	14,38 %	6,88 %	3,13 %	1,22 %	11,88 %	1,88 %

Inom första året från sjukdomens utbrott hafva omkring 60 % af de tillfrisknade tillfrisknat; de öfriga 40 % efter detta år. — Under 1867 tillfrisknade *inom tre månader* 10,79 %, *mellan 3—12 månader* 39,57 %, *inom första året* 50,36 %.

2. *Afförde förbättrade.* Dessas antal är 73, d. ä. 19,53 % af alla afförde; 4,68 % af alla vårdade. Motsvarande tal för 1867 voro: 13,03 % och 2,81 %.

3. *Afförde oförbättrade och obotlige.* Hithörande äro 83, d. ä. 21,61 % af alla afförde; 5,33 % af alla vårdade. Under 1867: 13,63 % och 2,81 %.

Antalet afförde förbättrade och oförbättrade samt obotlige utgör tillhoppa 156, d. ä. 40,62 % af alla afförde, 10,02 % af alla vårdade. Under 1867 affördes af hithörande endast 26,66 % af alla afförde, 5,49 % af alla vårdade. Denna betydliga skillnad mellan de båda åren har sin förklaring uti Öfverstyrelsens ofvanangifna åtgärd att nedsätta sjukantalet, jemte det att vederbörande uppmanades att för ernående af ett dylikt mål utskrifva från anstalterna alla

Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnes-

Tab. 6.

Sjukdomsform vid intagningen.	Anstalt.											Ålder.																						
	Herrösanda.		Uppsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexjö.		Göteborgs.		Malnö.		Wishy.		Summa aflidne.		21—30.		31—40.		41—50.		51—60.		61—70.		Öfver 70 år.			
	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	Sa.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.			
Ursinne <i>Mania</i>	1	1	2	2	—	1	—	—	2	3	1	—	—	1	—	—	—	—	—	6	8	14	—	2	1	—	2	2	3	1	—	2	—	1
Tungsinne. <i>Melancholia</i>	1	2	2	—	3	—	—	1	—	3	1	1	2	—	—	2	—	1	9	10	19	3	1	1	3	—	4	2	1	3	—	—	1	
Vansinne. <i>Ecnia</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	1	—	—	1	4	5	1	—	—	—	—	1	—	1	—	2	—	—	
Förrykthet. <i>Paranoia</i>	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	2	3	5	—	—	1	—	—	—	2	1	—	—	—	1	
Svagsinnet. <i>Dementia</i>	—	1	1	1	—	—	—	—	2	1	—	2	—	—	—	2	—	—	3	7	10	1	2	—	1	1	3	1	1	—	—	—	—	
Fånighet. <i>Idiotia</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
Allmän förlamning. <i>Paralysis generalis</i>	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	7	—	7	—	—	3	—	4	—	—	—	—	—	—	
Fallandesot. <i>Epilepsia</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	1	—	—	2	2	4	2	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	
Okänd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	3	5	5	3	6	1	3	2	6	11	4	5	2	1	3	6	1	1	33	35	68	8	5	6	4	7	11	8	8	4	4	—	3	

1. *Antalet aflidne.* Uppgift rörande dödlighetsförhållandet i allmänhet är i föregående § lemnad; speciellt för de serskilda anstalterna kommer i följande §. — Anmärkas må blott att redovisningsårets dödlighetsprocent — 4,37 % — är den lägsta, som förekommit under de sednaste åtta åren; den har under intet af de öfriga åren varit under 5 %, men tvenne år öfver 6 %. — Bland dem som vårdats för *ursinne* har dödligheten varit 3,65 %; för *tungsinne* 6,03 %; under 1867, 4,76 % och 6,25 %. Dessa båda årens erfarenhet tyckes utvisa, att dödligheten är något högre bland dem, som vårdas för *tungsinne* än för *ursinne*.

2. *De aflidnes ålder.* Genom jämförelse mellan antalet *aflidne* inom å tabellen angifna åldersperioder med antalet inom motsvarande åldersperioder *vårdade* — Tab. 8 —, erhålles följande öfversigt:

Mellan 11—20 år.	21—30.	31—40.	41—50.	51—60.	61—70.	Öfver 70 år.
0,00 %.	4,52 %.	2,23 %.	4,38 %.	7,17 %.	7,34 %.	10,36 %.

3. *De aflidnes vistelsetid* inom anstalterna, från inkomsten intill döden:

Under 1 år.	1—5.	6—10.	11—15.	16—20.	Öfver 20 år.
27,94 %.	39,70 %.	11,77 %.	7,35 %.	2,94 %.	10,30 %.

sådana, som voro obotlige, stillsamme och oskadlige, och hvilka möjligen kunde erhålla lämplig vård inom hemmen eller kommunernas fattighus.

4. *Afförde döde.* Under året hafva 68 aflidit; 17,71 % af alla afförde, 4,37 % af alla vårdade. Under 1867 utgjorde de aflidne 30,60 % af alla afförde, 6,31 % af alla vårdade. Serskild redogörelse för de aflidne lemnas i följande tvenne §§.

5. *sjukens behandling under år 1868 aflidne.*

Vistelsetid.										Sjukdomens bestånd från dess uppkomst.							D ö d s o r s a k .																																							
Öfver 20 år.										Öfver 5 år.							Tyfoideber.	Kraftsjukdom.	Hjerninflammation.	Hjernslugflus.	Hjernsjukdom.	Organisk aflyning.	Allmän akutarrh.	Kronisk lungcatarrh.	Inflammation.	Inflammation i lungäcken.	Bmptyen.	Lungödem.	Enkelt magår.	Kronisk tarm-inflammation.	Inflammation i bukinnan.	Inflammation i bukinnan.	Brand.	Sjelfnerd.																						
m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.													
2	5	4	1	1						1	1	2	1	1	2	2		1	2	2	1	1	2	2					2	1												1														
5	4	4	5							1	1	1	3	2	2	1	1	1	1	1	2	3	1		1	1	2					2	1							1																
		1	2																			1	4							1	1																									
				2				1	1	1											2	3									1	1																								
1	1	2	3	2											1	1					3	5			1				1																											
1																					1	1																																		
1	6																				1																																			
		1	1	1						1	2																			1																										
10	9	17	10	3	5	1	4	1	1	1	6		2	3	4	5	2	5	4	3	2	2	1	15	20	3			1	1	1	1	4	2	1	4	4	3	1	7	10	1		1	1	1	8	9	1		1	1		1		1

Under föregående sju år har högsta dödligheten alltid egt rum bland dem, som tillbringade sitt första år inom anstalt; under redovisningsåret åter inträffar högsta dödligheten efter en vistelsetid mellan ett och fem år. Efter femte vistelseåret blir dödligheten mindre för hvarje femårsperiod.

4. *Sjukdomens bestånd från dess uppkomst, bland de aflidne, d. v. s. den tid, som förflutit från sjukdomens första uppträdande, tills döden inträffat.*

Under 3 månader.	3—12 månader.	1—2 år.	2—3.	3—4.	4—5.	Öfver 5 år.
2,94 %	10,30 %	10,30 %	13,23 %	7,35 %	4,41 %	51,47 %

Den enda slutsats, som här af synes kunna dragas, är, att minsta antalet sinnessjuka dö under första tre månaderna från sjukdomens uppkomst, — en af 34 —, och största antalet efter en sjukdomsduration öfver fem år — en af två.

5. *Dödsorsaken.* Såsom vanligt hafva de talrikaste dödsfallen inträffat till följd af lunginflammation och kroniska tarminflammationer. Af den förra hafva af 22 sjukdomsfall 17 ändats med död; af de sednare 24 insjuknade, 17 döde. De döde i båda dessa sjukdomsformer utgöra sålunda jemt hälften af alla döde. Till följd af hjernsjukdomar hafva endast 10 dödsfall egt rum, o. s. v.

§ 6.

Öfversigt öfver förhållandet under år 1868 mellan vårdades och affördes (tillfrisknades, förbättrades, oförbättrades samt dödes) antal inom de särskilda anstalterna för sinnessjukas behandling.

Tab. 7.

	Hernösands.	Upsala.	Stockholms.	Nyköpings.	Wadstena.	Wexiö.	Göteborgs.	Malmö.	Wisby.
Tillfrisknade	2,20 %	13,02 %	15,31 %	7,59 %	8,14 %	5,77 %	15,48 %	12,44 %	29,03 %
Förbättrade	2,94 %	7,81 %	3,83 %	3,79 %	2,29 %	4,33 %	11,90 %	6,22 %	6,45 %
Oförbättrade och obotlige	6,62 %	0,52 %	5,26 %	6,33 %	5,85 %	5,77 %	0,00 %	8,44 %	6,45 %
Döde	5,15 %	4,17 %	3,55 %	6,33 %	4,33 %	4,33 %	3,57 %	4,00 %	6,45 %

1. *Tillfrisknade.* Högsta antalet tillfrisknade, i förhållande till vårdade, förekommer under redovisningsåret å Wisby; detta bör dock anses mera såsom en tillfällighet, emedan denna anstalt under 1867 hade den lägsta tillfriskningsprocenten och skillnaden mellan de båda åren är så betydlig, att, då denna procent är 29,03 % under 1868, var den endast 4,16 % under 1867. Det närmast högsta relativa antal tillfrisknade finnes å Göteborgs, Stockholms, Upsala och Malmö. Den lägsta tillfriskningsprocenten förekommer å Hernösands, Wexiö, Nyköpings och Wadstena. Öfver hufvud taget vexlar denna procent för hvarje år mer eller mindre vid de serskilda anstalterna och beror väsentligast på högre eller lägre antal akuta fall, hvilka tillfälligtvis inkomma till den ena eller till den andra anstalten.

2. *Förbättrade.* Högsta antalet till denna kategori hörande har blifvit affördt från Göteborg, nemligen nära 12 % af alla vårdade; det lägsta från Wadstena med något öfver 2 %.

3. *Oförbättrade och obotlige.* Från Malmö har det högsta antalet afförts, nemligen 8,5 % af de vårdade; från Göteborg ingen; från Upsala endast 0,5 %; från öfriga anstalter hafva hithörande afförde vexlat mellan 5 % och 6 % af de vårdade.

4. *Döde.* Dödligheten inom de serskilda anstalterna företer ej några serdeles olikheter, enär den blott vexlat mellan 3,55 % — den lägsta, Stockholms — och 6,45 % — den högsta, Wisby. Såsom ofvan är angifvet, har dödligheten under redovisningsåret varit ovanligt låg, beroende derpå att någon allmännare sjuklighet ej inom någon af anstalterna egt rum.

Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukas

Tab. 9.

Sjukdomsform den 31 December 1868.	Anstalt.																				
	Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexiö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.		Summa befätlige sjuke den 31 Dec. 1868.		
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	Sa.
Ursinne. <i>Mania</i>	11	13	15	28	20	28	—	3	24	29	15	18	7	7	2	10	5	4	99	140	239
Tungsinne. <i>Melancholia</i>	7	8	15	15	20	27	3	7	14	18	10	11	7	6	9	15	—	3	85	110	195
Vansinne. <i>Ecnoia</i>	4	1	7	2	12	8	2	1	19	17	23	10	—	—	8	23	—	—	75	62	137
Förrykthet. <i>Paranoia</i>	17	5	13	11	11	6	9	8	13	15	13	6	3	6	33	21	1	—	113	78	191
Svagsinnet. <i>Dementia</i>	23	16	8	6	1	5	6	6	38	32	17	30	2	2	15	12	—	—	110	109	219
Fänighet. <i>Idiotia</i>	1	2	4	6	1	—	4	4	25	31	6	1	6	7	2	—	1	—	50	51	101
Allmän förlamning. <i>Paralysis generalis</i>	—	—	2	—	7	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	1	11
Fallandesot. <i>Epilepsia</i>	1	3	6	5	2	2	4	3	21	15	2	4	2	3	2	3	2	—	42	38	80
Summa	64	48	70	73	74	77	28	32	155	157	86	80	27	31	71	84	9	7	584	589	1173

§ 7.

Öfersigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1868 vårdades lefnadsålder.

Tab. 8.

	I 11:te—20:de lefnadsåret.			21—30.			31—40.			41—50.			51—60.			61—70.			Öfver 70 år.		
	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.
Hernösands	1	1	2	18	13	31	18	22	40	21	14	35	14	9	23	—	4	4	—	1	1
Upsala	8	3	11	21	20	41	31	21	52	22	24	46	15	15	30	3	7	10	1	1	2
Stockholms	3	4	7	24	15	39	32	34	66	36	23	59	8	14	22	2	11	13	1	2	3
Nyköpings	1	—	1	10	3	13	11	11	22	9	9	18	5	5	10	4	8	12	—	3	3
Wadstena	5	9	14	44	23	67	54	53	107	51	60	111	19	30	49	13	23	36	1	8	9
Wexjö	3	—	3	18	16	34	26	32	58	26	27	53	20	20	40	11	7	18	—	2	2
Göteborgs	—	1	1	8	5	13	13	10	23	10	15	25	7	7	14	2	4	6	—	2	2
Malmö	5	6	11	23	22	45	42	35	77	23	26	49	11	19	30	3	5	8	1	4	5
Wisby	1	—	1	3	1	4	2	1	3	7	8	15	3	2	5	—	2	2	1	—	1
Summa	27	24	51	169	118	287	229	219	448	205	206	411	102	121	223	38	71	109	5	23	28

Det relativa förhållandet med de vårdades ålder är följande:

I 11:te—20:de lefnadsåret.	21—30.	31—40.	41—50.	51—60.	61—70.	Öfver 70 år.
3,28 %.	18,42 %.	28,77 %	26,40 %.	14,32 %.	7,00 %.	1,80 %.

Ett med detta förhållande nära öfverensstämmande egde äfven rum bland de under 1867 vårdade. Anmärkas kan, att männernas antal öfverstiger kvinnornas till och med 40:de året; mellan 41—50:de året är könens antal nära lika; efter 50:de året är kvinnornas antal högre än männernas. Enahanda förhållande har förekommit under flera af föregående år.

8.

behandling den 31 December 1868 befintlige sjuke.

Lefnadsålder.													Vistelsetid inom anstalt.										Sjukdomens bestånd före intagningen.																		
I 11:te—20:de lefnadsåret.			21—30.			31—40.			41—50.			51—60.			61—70.			Öfver 70 år.		Under 1 år.		1—2 år.		2—3.		3—4.		4—5.		Öfver 5 år.		Okända.									
m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.										
5	6	23	29	24	33	29	29	13	27	5	10	—	6	31	40	15	21	7	13	7	11	8	9	31	46	20	34	21	30	13	9	9	9	4	5	2	4	22	39	8	10
3	—	18	16	32	37	19	32	10	12	1	11	2	2	26	29	8	30	5	12	12	7	4	5	30	27	10	18	24	33	12	17	13	8	6	3	3	2	13	22	4	7
—	—	13	11	24	14	26	16	10	12	2	6	—	3	7	10	15	10	7	10	12	3	4	9	30	20	2	4	14	16	10	10	9	4	6	3	4	2	21	13	9	10
—	—	17	3	33	20	28	21	22	21	11	9	2	4	6	3	11	1	11	2	8	1	10	3	67	68	5	4	16	12	16	12	13	10	5	4	10	3	31	20	17	13
1	—	16	11	38	30	32	39	14	13	8	10	1	6	6	12	7	5	7	1	6	2	6	12	78	77	2	4	9	7	6	8	12	8	5	11	13	3	44	45	19	23
2	—	14	5	12	16	15	19	3	6	2	4	2	1	6	2	3	3	2	2	2	—	1	—	36	44	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	3	41	42	5	6
—	—	—	—	5	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	1	14	10	7	18	13	6	2	2	2	1	—	—	3	—	6	2	5	2	4	1	2	5	22	28	—	1	—	2	—	—	1	—	3	—	1	1	32	29	5	5
15	7	115	85	175	169	167	162	74	93	31	51	7	22	85	97	74	72	45	42	51	25	35	43	294	310	42	65	88	101	59	56	58	39	30	26	36	18	204	210	67	74

1. *Antalet sjuke.* Enligt hvad ofvan är angifvet, hade antalet befintlige sjuke nedgått från 1271, som det var vid årets början, till 1173 vid årets slut, således minskats med 98.

2. *Sjukdomsformerna bland de den 31 December 1868 befintlige sjuke.* Förhållandet mellan hvar och en af dessa och hela antalet befintlige är följande:

Ursinne.	Tungsinne.	Vansinne.	Förrykthet.	Svagsinhet.	Fäuighet.	Allmän förflamning.	Fallandesot.
20,37 %.	16,63 %.	11,68 %.	11,29 %.	18,67 %.	8,61 %.	0,93 %.	6,82 %.

Oaktadt de under redovisningsåret minskade intagningarna och det deraf minskade sjukantalet, bibehåller sig dock förhållandet mellan de olika sjukdomsformerna ungefär enahanda som under förutgående åren. — Under 1867 t. ex. utvisade ursinne 20,54 %, tungsinne 17,54 %, vansinne 10,15 %, o. s. v., af alla befintliga vid årets slut. — Dessa tre former utgöra tillsammans 48,68 %, de öfriga formerna 51,32 % af alla vid årets slut befintlige. Motsvarande tal för 1867 voro 48,23 % och 51,77 %.

3. *Lefnadsålder bland de vid redovisningsårets slut befintlige sjuke:*

I 11:te—20:de lefnadsåret.	21—30.	31—40.	41—50.	51—60.	61—70.	Öfver 70 år.
1,87 %.	17,06 %.	29,33 %.	28,04 %.	14,23 %.	7,00 %.	2,47 %.

Motsvarande beräkningar för år 1867 äro nära öfverensstämmande med nu angifna. — Med afseende å könen må anmärkas, att männernas antal är till och med 50:de året öfvervägande qvinnornas, då deremot qvinnornas är öfvervägande männernas efter detta år; under förra perioden 472 män, 423 qvinnor; under den sednare 112 män, 166 qvinnor. — Antalet af de under formerna *ursinne*, *tungsinne* och *vansinne* uppförda *under 30 års ålder*; utgör 10,57 % af alla befintlige; 21,71 % af samtliga under nämnde former upptagna. Vid 1867 års slut voro motsvarande tal 9,59 % och 19,00 %

4. *Vistelsetid inom anstalt, för de den 31 December 1868 befintlige.*

Under 1 år.	1—2 år.	2—3.	3—4.	4—5.	Öfver 5 år.
15,51 %.	12,45 %.	7,42 %.	6,48 %.	6,65 %.	51,49 %.

Under år 1867 voro 19,75 % inom ett år; 9,67 % inom 1—2 år, samt 49,37 % öfver 5 år. — De *under ett års vistelsetid* i *ursinne* uppförda utgöra 29,78 % af alla i ursinne befintlige; i tungsinne 28,20 %, samt i vansinne 12,40 %.

5. *Sjukdomens bestånd före intagningen.*

Under 3 månader.	3—12 månader.	1—2 år.	2—3.	3—4.	4—5.	Öfver 5 år.	Okänt.
9,12 %.	16,11 %.	9,80 %.	8,27 %.	4,78 %.	4,60 %.	35,30 %.	12,02 %.

Under år 1867 tillhörde första kategorien 8,97 %; den andra 15,13 %; den tredje 9,91 % samt den *öfver 5 år*, 34,76 %. — För qvinnorna synes inträde sökas å anstalterna tidigare från sjukdomens utbrott än för männerna, enär 28,18 % af befintliga qvinnor haft vid intagningen sjukdomsbeståndet *inom ett år*, deremot endast 22,07 % af männerna.

§ 9.

Öfversigt af de sjukas fördelning inom samtliga anstalter för sinnessjukas behandling den 31 December 1868.

Tab. 10.

	Med hänsyn till afgift.												Med hänsyn till symptomernas beskaffenhet.																					
	Betalande i första klass.		Betalande i andra klass.		Betalande i tredje klass.		Utan afgift.		Summa befintliga sjuke.			Aldersvoret till- talade för protokoll-handling.		Snygge.						Osnygge.														
														Lugne.		Orolige.		Våldsamme.		Summa.		Lugne.		Orolige.		Våldsamme.		Summa.						
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	S:a	m.	qv.	m.	qv.	S:a	m.	qv.	S:a	m.	qv.	S:a	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	S:a					
Hernösands	2	—	3	2	58	46	1	—	64	48	112	5	—	21	17	38	23	15	38	1	—	1	45	32	77	9	7	6	5	4	4	19	16	35
Upsala	—	—	9	12	56	55	5	6	70	73	143	8	2	53	45	98	5	11	16	1	3	4	59	59	118	9	11	2	—	—	3	11	14	25
Stockholms	9	4	14	7	51	66	—	—	74	77	151	10	1	36	30	66	19	21	40	4	2	6	59	53	112	4	2	9	15	2	7	15	24	39
Nyköpings	—	—	2	1	23	23	3	8	28	32	60	1	—	12	15	27	8	5	13	1	1	2	21	21	42	2	6	5	4	—	1	7	11	18
Wadstena	9	8	20	23	101	105	25	21	155	157	312	10	2	88	86	174	26	28	54	5	5	10	119	119	238	16	15	11	12	9	11	36	38	74
Wexiö	9	6	8	7	51	60	18	7	86	80	166	11	4	71	63	134	4	8	12	2	—	2	77	71	148	1	1	6	4	2	4	9	9	18
Göteborgs	—	—	4	2	21	21	2	8	27	31	58	3	—	18	19	37	4	1	5	—	—	—	22	20	42	4	7	1	4	—	—	5	11	16
Malmö	—	—	8	6	45	65	18	13	71	84	155	11	4	54	34	88	5	24	29	—	—	—	59	58	117	10	4	2	20	—	2	12	26	38
Wisby	—	—	—	1	6	4	3	2	9	7	16	1	—	4	2	6	4	2	6	1	3	4	9	7	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	29	18	68	61	412	445	75	65	584	589	1173	60	13	357	311	668	98	115	213	15	14	29	470	440	910	55	53	42	64	17	32	114	149	263

1. *Med hänsyn till afgift.* a) *Betalande i första klass.* Antalet platser för sjuke tillhörande denna klass har likasom förlidet år varit 70. Omsättningen bland sjuke inom denna klass har varit följande:

	Qvarliggan- de sjuke från 1867.		Intagne 1868.		Summa vårdade.		Afförde 1868.		Qvarliggan- de till 1869.	
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.
Hernösands	3	—	—	—	3	—	1	—	2	—
Stockholms	8	8	9	6	17	14	8	10	9	4
Wadstena	11	8	3	2	14	10	5	2	9	8
Wexiö	7	2	3	5	10	7	1	1	9	6
Summa	29	18	15	13	44	31	15	13	29	18
	47		28		75		28		47	

Antalet vårdade inom denna klass — 75 — utgör 4.82 % af alla vårdade. Under 1867 vårdades 72, utgörande 4.49 % af alla vårdade. Hithörande intagne hafva varit 28, 9.79 % af alla intagne; afförde hafva blifvit 28, 7.29 % af alla afförde. Vid årets slut vårdades 47, utgörande 4.00 % af alla då vårdade. -- Som 70 platser tillhöra denna klass och endast 47 voro vid årets slut besatte, funnos 23 ledige; antalet platser för de förmögnare samhälls- klassernas sinnessjuka är således fullt motsvarande behovet. — Inom denna klass har de manliga patienternas antal under sednare åren städse betydligt öfverstigit de qvinligas. Medeltalet dagligen inom denna klass vårdade har varit 58; under 1867, 59.

b) *Betalande i andra klass* voro vid årets slut 129, d. ä. 11.00 % af då befintligt sjukantal. Vid slutet af 1867 tillhörde denna klass 9.13 % af alla sjuka.

c) *Betalande i tredje klass.* Till denna klass höra 857, d. ä. 73.06 % af alla vid årets slut befintliga; vid slutet af 1867 var motsvarande siffra 76.94 %.

Under redovisningsåret hafva 8 hithörande blifvit afförde, 12 intagne; under 1867, 13 afförde, 12 intagne; under 1866, 8 afförde, 15 intagne.

2. *Med hänsyn till symptomernas beskaffenhet.* a) *Snygge och osnygge.* Af hela antalet sjuke vid årets slut voro 77,67 % snygge, 22,33 % osnygge. Under 1867 voro motsvarande tal 79,77 % och 20,23 %. Med afseende å könen, tillhöra vid redovisningsårets slut 80,48 % af befintliga män, 74,70 % af befintliga qvinnor, de snygge; 19,52 % män, 25,30 % qvinnor, de osnygge. Inom de serskilda anstalterna äro de osnygges antal olika; så har Wisby ingen, Wexiö hvar tionde, Upsala hvar sjetta, Hernösand och Nyköping omkring hvar tredje, och de öfriga anstalterna omkring hvar fjerde.

b) *Lugne, orolige, våldsamme.* Af de vid årets slut befintliga voro 66,15 % lugne, 27,20 % orolige, 6,65 % våldsamme. Motsvarande tal för 1867 voro: 64,04 %; 31,00 %; 4,96 %. Vid redovisningsårets slut tillhörde sålunda omkring hvar femtonde bland de sjuke, vid 1867 års slut hvar tjugonde, kategorien våldsamme. — Högsta antalet våldsamme, i förhållande till de öfrige, fanns vid årets slut å Stockholms och Wadstena — då Wisby ej ingår i beräkning — med omkring hvar tionde vårdad, dernäst å Hernösands med hvar tolfte, Nyköpings, Upsala och Wexiö med omkring hvar tjugonde. Göteborg hade ingen våldsam, och Malmö endast två bland 155 sjuke. — Antalet orolige, i förhållande till hela sjukantalet, är högst vid Hernösands och Stockholms, nemligen öfver 40 %, lägst å Wexiö och Upsala med omkring 13 %. — Förhållandet mellan könen bland de oroliga är, att 23,97 % af befintliga män, 30,39 % af qvinnor tillhöra denna kategori. — Bland de våldsamme äro 5,48 % (af der befintliga män), 7,81 % qvinnor. Qvinnornas antal är sålunda ej obetydligt öfvervägande så väl bland orolige som bland våldsamme.

10.

December 1868 befintliges födelseort, boningsort och civilstånd.

s — e — o — r — t.																				Boningsort.				Civilstånd.													
																				Land.		Stad.		Med barn.		Utan barn.		Ogifte.		Enkling.		Enka.					
																				m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.
4	7	5	7	7	18	6	10	3	4	9	5	1	1	2	8	—	2	3	5	3	5	—	1	78	102	31	59	25	39	7	6	74	90	3	—	19	7
5	5	4	3	6	14	3	4	4	1	3	4	1	3	1	5	2	4	4	9	—	3	—	—	59	84	28	33	19	33	3	6	64	64	1	—	12	2
4	1	4	1	7	10	4	4	5	2	11	—	2	—	3	2	1	7	4	17	1	2	1	—	50	42	27	19	16	11	7	4	53	40	1	—	4	2
2	—	3	2	4	6	7	2	7	—	4	2	1	1	5	1	12	5	18	19	—	1	1	—	81	51	31	23	17	21	4	2	89	47	1	1	2	2
2	1	5	2	4	6	5	9	6	7	10	14	1	1	2	6	3	3	9	9	—	—	—	1	79	77	15	12	12	14	2	—	80	67	—	—	8	—
5	2	3	6	9	6	2	1	4	1	3	1	—	2	1	—	1	—	2	—	1	—	—	—	41	33	8	9	1	—	—	—	48	41	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	7	1	3	—	1	—	6	1	—	—	—	—
2	3	1	—	12	6	1	2	1	1	1	2	—	1	—	1	—	1	2	2	—	—	—	—	33	26	8	11	2	3	—	—	38	33	1	—	1	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	6	—	1	—	1	—	—	5	6	—	—	—	—
24	19	25	21	49	66	28	32	31	16	41	28	6	9	15	23	20	21	41	61	7	11	2	2	429	421	155	168	95	122	24	18	457	389	7	1	46	14
43	46	115	60	47	69	15	33	41	102	18	4																										

1. *Födelseort.* Enär några uppgifter öfver antalet befintliga sinnessjuka inom hvarje af rikets län ej af statistiska centralbyrån blifvit offentliggjorda sedan för år 1860, och beräkningar, på grund af dessa, öfver förhållandet mellan antalet af hvarje läns sinnessjuka och antalet af från samma län å anstalterna befintlige sådana, blifvit uti föregående årsberättelser meddelade. vore det af föga intresse att nu förnya dem, serdeles som olikheterna mellan beräkningarna för redovisningsåret och för föregående år blifva ganska obetydliga. *)

2. *Boningsort vid insjuknandet.* Af samtliga vid 1868 års slut befintlige sjuka voro, vid insjuknandet, 72,46 % boende å landsbygd, 27,54 % i stad. Motsvarande tal för 1867 voro 72,15 % och 27,85 %. Under de sednaste åren har detta förhållande varit föga vexlande. — Från landsbygden voro af män 50,47 %, af qvinnor 49,53 %; från stad 47,96 % män, 52,04 % qvinnor. Motsvarande tal för 1867 voro: 50,82 % och 49,18 % från landsbygd; 46,32 % och 53,68 % från stad, — Jemföres folkmängden å landsbygden och i städerna — enligt Statistiska Centralbyråns uppgifter för den 31 December 1868 — med antalet sinnessjuka från landsbygd och stad, befintlige inom anstalterna nu nämnde dag, finnes, att *en* sinnessjuk på 4293 invånare vårdas från landsbygd, och *en* på 1622 från stad. För år 1867 var *en* på 3942 från landsbygd och *en* på 1409 från stad. Sålunda för dessa båda åren, i öfverensstämmelse med flera af de föregående åren, antalet af sjuka från stad omkring tre gånger högre än antalet sjuka från landsbygd, i förhållande till folkmängden.

Sjukdomsformen *ursinne* synes, enligt sednare årens sammanstående erfarenhet, förekomma något talrikare bland stadsbor än bland landtbor; vid redovisningsårets slut 28,00 % bland de förre, 21,18 % bland de sednare. *Tungsinne* åter, som under föregående år syntes nära lika ofta uppträda bland stadsbor som bland landtbor, företer under redovisningsåret någon olikhet, enär 18,88 % af de vid årets slut befintlige från stad, 16,82 % från landsbygd, vid intagningen haft denna form.

3. *Civilstånd.* Af de vid årets slut befintlige voro 22,08 % gifte; 72,12 % ogifte; 0,69 % enklingar; 5,11 % enkör. För år 1867 voro de motsvarande talen: 22,97 %; 71,68 %; 0,71 %; 4,64 %. Af de gifte voro 45,94 % män, 54,06 % qvinnor; under 1867, 47,26 % män, 52,74 % qvinnor. Af ogifte voro 54,02 % män, 45,98 % qvinnor; under 1867, 53,02 % män, 46,98 % qvinnor. Af de gifte hade 83,78 % barn, 16,22 % voro barnlöse. — Med hänsyn till sjukdomsformerna *ursinne* och *tungsinne* hafva 29,72 % af befintlige gifte, 19,38 % af ogifte, haft ursinne; 23,55 % af befintlige gifte, 15,13 % af ogifte haft tungsinne. I öfverensstämmelse med föregående årens erfarenhet visar äfven detta årets att så väl ursinne som tungsinne relativt oftare förekomma bland gifte än bland ogifte.

*) Enligt Statistiska Centralbyråns sednast offentliggjorda uppgift öfver folkmängden i riket den 31 December 1868, var den samma nämnde dag 4,173,080. Då det för år 1860 uppgifna antalet sinnessjuka inom hela riket var 7,542, skulle häraf följa, att hvar 554:de af rikets befolkning vore sinnessjuk, d. v. s. *en* af 554; men då det är i hög grad sannolikt, att de sinnessjukes antal under sist förflutna åtta år ej obetydligt ökats, torde denna beräkning vara mindre tillförlitlig, och antagligt vara, att f. d. n. förefinnes *en* sinnessjuk på tordehända hvarje 500 af befolkningen. — Förhållandet åter mellan folkmängden och antalet sinnessjuka vårdade å anstalterna den 31 Dec. 1868 var, att *en* sinnessjuk, vårdad å anstalt, kommer på hvarje 3,472:dra af rikets invånare. Jemföres den nyss uppgifna summan sinnessjuka inom hela riket med det antal, som blifvit vårdadt å samtliga anstalter under 1868, finnes, att *en* af 4,84 njutit vård, eller 20,65 %. Beräknas åter de vid 1868 års slut befintlige inom anstalterna, utgöra de 15,55 % af alla inom riket befintlige sinnessjuka, eller *en* på 6,43.

Stånd och yrke.	Qvarliggande vid 1868 års början.		Intagne under 1868.																
			Sjukdomsform.														Summa intagne.		
			Ursinne. Mania.	Tungsinne. Melancholia.	Tungsinne. Etonia.	Vansinne. Etonia.	Förtykhet. Paranoia.	Svegsinnet. Dementia.	Färgighet. Hæfeta.	Almän förlam- ning. Paralyssis generalis.	Almän förlam- ning. Paralyssis generalis.	Ralladesot. Epilepsia.	Summa intagne.						
m.	qv.	S.a.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.			
Tenngjutare	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Slagtare	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Bagare	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Mjöltnare	1	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
Grosshandlare	5	2	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Diversehandlare, Kontorister	13	10	23	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	4	
Bokhandlare	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Värdshusidkare	4	4	8	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Musikus	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Artist, Aktris	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Målare	4	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Renskrifvare	5	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Trädgårdsmästare	3	3	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kakelugnsmakare, Murare	8	2	10	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Skorstensfejare	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Timmerarbetare	2	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Sömmerskor	—	15	15	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	
Enskild betjening, ej till jordbruksklass hörande	59	121	180	5	11	5	11	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	11	
Studera	22	—	22	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	
Lappar	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Fattighjon	73	121	194	1	6	1	6	—	1	—	2	—	4	4	3	—	2	8	
Summa	630	641	1271	60	62	41	51	14	6	7	3	7	13	8	5	4	1	4	145
																			141

Den talrikaste delen af sinnessjukvårdsanstaltens befolkning utgöres af personer tillhörande de jordbrukande klasserna, dernäst af tjenande uti enskilda hus. De under rubriken fattighjon uppförde torde ock i flertalet fall tillhöra någöndera af dessa kategorier.

Antalet vårdade af de jordbrukande klasserna utgör 614, af hvilka 484 voro qvarliggande från föregående år, 130 under redovisningsåret intagne. De 614 vårdade utgöra 39,43 % af alla vårdade; de 130 intagne 45,45 % af alla intagne. Motsvarande tal för 1867 voro: 38,10 % och 38,66 %. Bland de vårdade äro 311 män, 303 qvinnor; 40,13 % af vårdade män, 38,74 % af vårdade qvinnor. Bland de under året intagne äro 69 män och 61 qvinnor, utgörande 47,52 % af intagne män, 43,26 % af intagna qvinnor. Bland de intagne hafva 57 haft *ursinne*, 39 *tungsinne*; 46,72 % af alla med *ursinne* intagne, 42,39 % af alla med *tungsinne* intagne.

Af enskild betjening, ej till jordbruksklass hörande, hafva 214 blifvit vårdade, af hvilka 180 voro qvarliggande från föregående år, 34 under året intagne. De vårdade utgöra 13,74 % af alla vårdade; de intagne 11,88 % af alla intagne. Förhållandet mellan könen bland de vårdade utvisar, att bland dessa äro 32,71 % af manligt, 67,29 % af qvinligt kön; de antagliga orsakerna till denna så betydande skilnad könen emellan hafva uti föregående redögörelser blifvit angifna.

Under rubriken fattighjon hafva 224 blifvit vårdade, 14,38 % af alla vårdade; intagne under året hafva blifvit 30; 10,49 % af alla intagne. Af de vårdade voro 81 män, 143 qvinnor, d. ä. 36,16 % af de förre, 63,84 % af de sednare; således äfven bland denna klass ett i ögonen fallande missförhållande mellan könen, sannolikt derpå beroende att qvinnans själskraft oftare än mannens böjes och dukar under för fattigdomens försakelser.

§ 12.

Uppgift på antagliga orsaker, under hvilkas inflytande sinnessjukdom uppkommit bland å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1868 värdade.

Tab. 13.

	Bland de från föregående år kvarliggande.			Bland de under år 1868 intagne.			Summa.	
	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.		
<i>A. Moraliska orsaker:</i>								
Religionsgrubbel, samvetsföbrärelser	34	49	83	13	16	29	112	} 387
Kärleksgrubbel, svartsjuka	23	58	81	5	10	15	96	
Husliga bekymmer	24	32	56	12	16	28	84	
Olyckor och motgångar	8	4	12	6	4	10	22	
Sårad egenkärlek	16	8	24	2	1	3	27	
Häftiga sinnesrörelser	11	22	33	1	4	5	38	
Skrämsel hos modren under hafvandeskap	1	—	1	—	—	—	1	
Vanvårdad uppfostran	4	2	6	—	1	1	7	
<i>B. Intellectuella orsaker:</i>								
Öfveransträngning i själsarbete och studier	2	—	2	2	—	2	4	4
<i>C. Sensuella orsaker:</i>								
Onani	16	—	16	7	—	7	23	} 90
Öfverdrift i tillfredsställande af könsdrift	7	—	7	1	—	1	8	
Missbruk af spritdrycker	41	4	45	3	1	4	49	
Oordentligt lefnadssätt i flera riktningar	4	3	7	2	1	3	10	
<i>D. Organiska orsaker:</i>								
Missbildning af hufvudskål och hjerna	36	18	54	3	3	6	60	} 222
Hjerninflammation; hjernkongestion; slaganfall	6	12	18	2	5	7	25	
Organisk hjernsjukdom	1	1	2	—	—	—	2	
Fallandesot	24	25	49	3	—	3	52	
Konvulsioner; hysteri	3	6	9	1	—	1	10	
Bleksot och blodbrist	1	2	3	—	1	1	4	
Engelska sjukan	—	2	2	—	—	—	2	
Venerisk sjukdom	3	—	3	1	—	1	4	
Febrar	9	12	21	2	3	5	26	
Kroniskt lidande i matsmältningsorganerna	—	—	—	—	1	1	1	
Menstruationslidanden	—	9	9	—	3	3	12	
Sjukdom i lifmodern	—	1	1	—	—	—	1	
Hafvandeskap; barnsäng och dess följder	—	16	16	—	4	4	20	
Kronisk hudsjukdom	—	1	1	—	—	—	1	
Hög ålder	—	1	1	—	1	1	2	
<i>E. Yttre orsaker:</i>								
Skador af åtskillig art	20	7	27	3	—	3	30	30
<i>F. Predisponerande orsaker:</i>								
Arf: a) från fäderne	37	25	62	11	9	20	82	} 209
b) från möderne	34	41	75	9	12	21	96	
c) från fäderne och möderne	16	12	28	2	1	3	31	
<i>G. Okända orsaker</i>								
	249	268	517	54	44	98	615	615
Summa	630	641	1271	145	141	286	1557	

Bland de under redovisningsåret *intagne*, 286, hafva sjukdomsorsakerna kunnat antagligen utrönas för 196, icke utrönas för 90; d. ä. bland 68,53 % af under året *intagne* äro orsakerna till sinnessjukdomen kända, bland 31,47 % okända. Bland alla under året *vårdade* äro orsakerna uppgifna för 942, ouppgifna för 615; d. ä. 60,50 % af de förre, 39,50 % af de sednare. — Under 1867 var sjukdomsorsaken känd för 66,50 % bland under året *intagne*, för 60,84 % bland alla *vårdade*.

Nedanstående beräkningar äro alla hänfödda till med kända sjukdomsorsaker så väl intagne som vårdade.

A. *Moraliska orsaker.* Bland de under denna klass *vårdade*, 387, hafva 91 blifvit under året *intagne*; 41,08 % af alla *vårdade*; 46,43 % af de *intagne*. Motsvarande tal för 1867 voro 40,14 % och 39,92 %. — Med afseende å könen voro: af de *vårdade* 40,88 % män, 59,12 % kvinnor; af de *intagne* 42,86 % män, 57,14 % kvinnor. Enär nu anförda förhållande mellan könen är öfverensstämmande med föregående årens erfarenhet, torde såsom regel kunna antagas, att kvinnan vida oftare än mannen hemfaller till sinnessjukdom såsom följd af moraliska orsaker.

a) *Religionsgrubbel.* Hithörande *vårdade* fall äro 112, af hvilka 29 blifvit under året *intagne*; 31,87 % af de med *moraliska orsaker* *intagne*, 28,44 % af alla med dessa orsaker *vårdade*. Motsvarande tal för 1867 voro: 26,21 % och 27,11 %. Af *alla* *intagne* utgöra de till följd af religionsgrubbel *intagne* 14,79 %; af *alla* *vårdade* 11,89 %. Motsvarande tal för 1867 voro: 10,46 % och 10,88 %. — Af de *vårdade* voro 41,96 % män, 58,04 % kvinnor. —

b) *Kärleksgrubbel m. m.* Denna orsak uppgifves såsom anledning till sinnessjukdom uti 96 fall bland de *vårdade*, uti 15 fall bland de *intagne*; 10,18 % af de *vårdade*, 7,65 % af de *intagne*. — Under de sednaste åtta åren hafva 575 med denna sjukdomsorsak blifvit *vårdade*; af dessa hafva 160 varit män, 415 kvinnor; 27,85 % af de förre, 72,18 % af de sednare; kvinnans fallenhet framför mannen att duka under för denna sjukdomsorsak synes sålunda serdeles öfvervägande. —

c) *Husliga bekymmer.* *Vårdade* 84 fall, af hvilka 28 under året *intagne*; 8,91 % af *vårdade*, 14,28 % af *intagne*. Under sednaste åtta åren hafva 520 hithörande blifvit *vårdade*, 175 män, 345 kvinnor; 33,65 % af de förre, 66,35 % af de sednare; således finnes äfven under denna orsak ett öfvervägande antal kvinnor mot män. —

d) *Olyckor och motgångar.* Under sist förflutna 8 år hafva 165 blifvit hänfödda under denna rubrik, 99 män, 66 kvinnor; 60,00 % af de förre, 40,00 % af de sednare. —

e) *Sårad egenkärlek.* Under förflutna åtta år *vårdade* 200; 131 män, 69 kvinnor; 65,50 % af de förre, 34,50 % af de sednare. Under dessa båda sistnämnda rubriker är männernas antal öfvervägande kvinnornas. —

f) *Häftiga sinnesrörelser.* Under åtta år hafva 222 under denna orsak *vårdats*, 82 män, 140 kvinnor; 36,03 % af de förre, 63,97 % af de sednare.

B. *Intellektuella orsaker.* Endast fyra äro under denna klass uppförda, alla män, utgörande 0,42 % af alla *vårdade*.

C. *Sensuela orsaker.* Härunder hörande 90 fall utgöra 9,55 % af alla *vårdade*; 81 män, 9 kvinnor. Öfver halfva antalet hithörande äro sådana, som genom missbruk af spritdrycker åsamkat sig sinnesförvirring under kronisk form.

D. *Organiska orsaker.* De under denna rubrik uppförda 222 fallen utgöra 23,56 % af alla *vårdade*. Nära en fjerdedel af fallen tillhör fallandesot och något öfver fjerdedelen tillhör missbildning af hufvudskälen.

E. *Yttre orsaker.* Hit höra endast 30, d. ä. 3,18 % af alla *vårdade*.

F. *Predisponerande orsaker. Ärftligt anlag.* Uti redogörelsen för 1867 har en tabellarisk öfversigt blifvit lemnad öfver antalet årligen, under sednaste sju år, *intagne* och *vårdade* med sinnessjukdom, hvars predisponerande orsak antagligen vore det ärftliga anlaget, vare sig från fäderna, möderna eller från båda sidor på en gång. De *intagnes* antal för de sju åren uppgick till 268, eller i medeltal 38,28 % för år. Läggas de under 1868 *intagne*, 44, till nämnde summa, blir antalet *intagne* under åtta år 312, d. ä. i medeltal för år 39. Summan af *alla intagne* (med känd sjukdomsorsak) under ifrågavarande åtta år utgör 2,454, eller i medeltal för år, 307; således hafva 12,70 % af alla under denna period *intagne* antagligen blifvit sinnesrubbad till följd af inneboende ärftligt anlag, — d. v. s. nära hvar åttonde.

Hithörande under redovisningsåret intagne, 44, utgöra 22,44 % af alla intagne; hithörande vårdade utgöra 22,18 % af alla vårdade; sålunda har omkring hvar femte, af så väl intagne som vårdade, tillhört ifrågavarande kategori. Med hänsyn till könen, hafva, bland de vårdade, 109 tillhört manligt, 100 qvinligt. — Rörande det ärftliga anlagets härledande från fäderne- eller mödernesidan eller från båda sidor, har följande förhållande egt rum: bland under året *vårdade*, 209, hafva 39,24 % haft arvet från fäderne, 45,93 % från möderne, 14,83 % från både fäderne och möderne. (Motsvarande talen för 1867 voro med nu angifna i det närmaste öfverensstämmande.) Bland under året *intagne*, 45,45 % från fäderne, 47,73 % från möderne, 6,82 % från båda sidor. (Motsvarande tal för 1867 voro 39,66 %; 48,27 %; 12,07 %.) Med hänsyn till könen finnes följande vara förhållandet: att bland de *vårdade* hafva 58,53 % män, 41,47 % kvinnor haft ärftligt anlag från fäderne; 44,79 % män, 55,21 % kvinnor från möderne; 58,06 % män, 41,94 % kvinnor från både fäderne och möderne. Bland de *intagne* hafva 55,00 % män, 45,00 % kvinnor haft anlaget från fäderne; 42,85 % män, 57,15 % kvinnor från möderne, samt 65,00 % män, 35,00 % kvinnor från båda sidor.

§ 13.

Uppgift på tillfälliga sjukdomar bland å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under 1868 vårdade.

Tab. 14.

Sjukdomar	Anstalt.																		Summa.		
	Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadskens.		Wexjö.		Göteborgs.		Malmö.		Widby.		m	qv.	S:a.
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.					
Tyfoidfieber.....														2	1	1	1		2	3	5
Diarrhé.....	26	15			5	4		1	3	5	7	7	1	3	7	19			49	54	103
Frossa.....									1					2	1		1		3	2	5
Modifierade koppor.....											2								2		2
Tuberkelsjukdom.....	1	1			2		2	1	1	1						1			6	4	10
Kräftsjukdom.....										1						1					2
Bleksot och blodbrist.....		2			2	5					1	2	1		1	3			5	12	17
Hjerninflammation.....	1					1													1	1	2
Hjernslagfluss.....		2			1			1		3									1	6	7
Organisk hjernsjukdom.....	1					1			1										2	1	3
Ögonsjukdomar.....	2	1		1	1	1						1				1			3	5	8
Öroninflammation.....				1																1	1
Othæmatoma.....															1				1		1
Stomatitis et Pharyngitis.....	1								1										2		2
Organisk Hjertsjukdom.....									1	1									1	1	2
Akut och kronisk katarrh i luftvägarna.....	4	1		2		2	1		4	2	2		2	2	2			1	15	10	25
Lungemphysem.....				1														1	1	1	2
Lunginflammation.....		1			3		3		3	5	1	2	2	1		1			12	10	22
Akut inflammation i lungsäcken.....		1			1											1			1	2	3
Kronisk do i do.....												1								1	1
Enkel gastrisk feber.....				2	8				2	2	1	4							8	11	19
Kronisk magkatarrh.....	3	3		2		1		3	2	4		1	3	1					8	15	23
Enkelt magsår.....									1										1		1
Kronisk tarminflammation.....	1		1	3			1		3	6	2	1			2	4			10	14	24

Sjukdomar.	Anstalt.																		Summa.		
	Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Madslena.		Wexjö.		Göteborgs.		Malmö.		Wishö.		m.	qv.	S.a.
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.			
Kolikplågor.....			1				1												2		2
Masksjukdom.....													1							1	1
Ändtarmsfall.....											1	1							1	1	2
Inflammation i bukhinnan.....															1				1		1
Lefversjukdom.....									1						1				1	1	2
Ägghvitesjukdom.....			1																1		1
Pungsvulst.....								1											1		1
Sjukdom i lifmodern.....							1		2											3	3
Prolapsus vaginæ.....										2										2	2
Rheumatism.....					1				2	1			1						3	2	5
Ledgångsinflammation.....					1														1		1
Ledvridning.....					1										1				2		2
Benbrott.....											1									1	1
Benröta.....					1														1		1
Ros.....						3	1		2										1	5	6
Stötar och friska sår.....	3	2					1				1		1	4					9	3	12
Rötsår.....			1	1					1										2	1	3
Brännskada.....																1				1	1
Brand.....					1								1	1			1		3	1	4
Bulnader.....		4	1	3	3	1		1	2	1	3	2			4	1			13	13	26
Karbunkel.....					3	1			1	1					3				7	2	9
Kroniska hudsjukdomar.....	2	3					1									1			3	4	7
Parasitiska d:o (skabb).....		1			1	1		1				1	1			1			2	5	7
Summa	45	37	8	21	27	21	11	11	30	37	24	22	13	14	28	37	2	2	188	202	390

Antalet af dem som under redovisningsåret haft tillfälliga sjukdomar, utgör 390, d. ä. 25,04 % af alla vårdade, eller hvar fjerde person i medeltal. Under 1867 utgjorde de tillfälligt sjuke 25,67 % af de vårdade. Bland vårdade män var morbiditetsprocenten 24,25 %; bland kvinnor 25,83 %. Under 1867 var denna procent bland män 26,13 %, bland kvinnor 23,91 %.

Högsta relativa antalet tillfälliga sjukdomar har under året förekommit vid Hernösands med 60,29 % af alla vårdade; det lägsta vid Upsala med 14,58 %. Under föregående åren har de tillfälliga sjukdomarnes antal vid Malmö hållit sig nog högt, så att under 1866 var morbiditeten derstädes 56,93 %, under 1867 43,61 %; detta förhållande har, allt efter som anstaltens beskaffenhet med derpå beroende sanitära tillstånd år efter år blifvit förbättradt, förändrat sig, så att morbiditetsprocenten under redovisningsåret ej är högre än 28,88 %.

Den enda sjukdomsform, som uti något öfvervägande antal fall förekommit är *diarrhé* inom Hernösands och Malmö anstalter; 41 fall vid den förra, 26 vid den sednare. Vid Hernösands, der sjukdomen inom anstalten under sommaren uppträdde epidemiskt, under det att den i den närbelägna staden äfven var gängse, utgjorde de nämnda fallen jemt hälften af hela antalet tillfälliga sjukdomar, hvaraf ock den ofvanangifna höga morbiditetsprocenten förklaras. Vid samtliga anstalter uppgår diarrhéernas antal till 103, d. ä. 26,41 % af alla tillfälliga sjukdomar, eller omkring en fjerdedel. — Bland öfriga sjukdomsformer må endast följande anmärkas: af *lunginflammation* hafva blott 22 fall förekommit; af dessa hafva 17 affidit, således en dödlighet af 77,27 %; under 1867 uppgingo fallen af lung-

inflammation till 45, med en dödlighet af 55,55 %. *Kronisk tarminflammation* har förekommit i 24 fall, af hvilka 17, d. ä. 70,83 %, affidit. Fallen häraf under 1867 voro 23, med en dödlighet af 86,95 %. — *Bloodbrist* och *bleksot* föra de sjuke vanligtvis med sig vid inkomsten, äfvensom ock den *kroniska magkatarrhen*. Endast 10 fall af *lungshot* äro uppgifna; härom gäller detsamma som i föregående årsredogörelser blifvit nämndt, nemligen att tuberkulös lungshot synes mera sällan förekomma bland sinnessjuke. Att *brandiga sårnader*, *bulnader* och *karbunklar* uti relativt få fall finnas inom anstalterna är det säkraste beviset på dessas fördelaktiga sundhetsförhållanden; de 26 fall af *bulnader*, som äro uppförda, hafva förekommit spridda, och ej i något större antal inom någon af anstalterna.

§ 14.

Öfversigt öfver antalet sjukplatser, underhållsdagar och medeltal sjuke för dag, äfvensom öfver kostnaden för utspisning och för läkemedel, samt totalkostnad för sjukvården, vid samtliga anstalterna för sinnessjukes behandling under år 1868.

Tab. 15.

	Antal sjukplatser vid årets slut.	Antal underhållsdagar.	Medeltal sjuke för dag.	Utspisningskostnad.						Läkemedelskostnad.						Totalkostnad för sjukvården.							
				Totalkostnad		Medelkostnad för hvarje person för dag.		Medelkostnad för hvarje person för år.		Totalkostnad.		Medelkostnad för hvarje person för dag.		Medelkostnad för hvarje person för år.		Totalkostnad.		Medelkostnad för hvarje person för dag.		Medelkostnad för hvarje person för år.			
				Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.
Hernösands.....	124	41,652	114	23,164	76	—	50,8	185	42	272	30	—	0,65	2	37	40,462	5	—	97	354	5		
Upsala.....	155	54,785	150	24,841	11	—	45,3	165	34	705	73	—	1,28	4	67	58,635	—	1	7	390	55		
Stockholms.....	179	58,368	160	25,655	76	—	43,9	160	23	612	93	—	1,05	3	83	73,637	68	1	26	459	90		
Nyköpings.....	67	22,267	61	8,492	34	—	38,1	139	6	131	37	—	0,62	2	26	16,534	24	—	74	270	10		
Wadstena.....	350	114,507	314	55,791	11	—	48,7	177	75	614	63	—	0,53	1	93	98,302	95	—	85	310	25		
Wexjö.....	180	60,934	168	29,393	94	—	48,2	175	93	327	11	—	0,53	1	93	54,407	62	—	89	324	85		
Göteborgs.....	67	22,055	60	10,476	12	—	47,4	173	1	114	63	—	0,51	1	86	21,851	21	—	99	361	35		
Malmö.....	175	59,675	163	28,755	75	—	48,1	175	56	435	84	—	0,73	2	66	60,616	95	1	—	365	—		
Wisby.....	25	6,769	18	3,445	88	—	50,9	185	78	46	39	—	0,68	2	48	7,162	76	1	5	383	25		
Summa	1,322	441,012	1,208	210,016	77	—	—	—	—	3,260	93	—	—	—	—	431,610	46	—	—	—	—		

1. *Sjukplatsernas antal* inom de serskilda anstalterna och förhållandet härmed under redovisningsåret finnes angifvet ofvan uti § 1.

2. *Underhållsdagarnas antal* uppgår, vid samtliga anstalter, för alla vårdade till 441,012; medeltalet *dagligen* året om vårdade utgör sålunda 1,208, Under 1867 uppgingo underhållsdagarna till 459,411 och det dagliga medeltalet var då 1,259; således 18,399 underhållsdagar, och 51 sjuke dagligen mindre under 1868 än under 1867. — Fördelas underhållsdagarnas antal på antalet under året vårdade sjuke — 1,557 —, finnes, att hvarje vårdad i medeltal vistats inom anstalt 283 dagar; detta medeltal var för 1867, 287 dagar.

3. *Medeltal sjuke för dag*. Ofvan uti § 1 är angifvet, hurusom sjukplatsernas antal från det vid årets början befintliga, 1,322, af finansiella skäl nedsattes till 1,210, d. ä. minskades med 112; äfvensom att denna nedsättning endast gälde de för andra och tredje betalningsklasserna bestämda platser, hvilka minskades från 1,252 till 1,140.

Det dagliga medeltalet vårdade inom första betalningsklassen uppgår till 58 (se ofvan § 9). Då detta afräknas från ofvanangifna medeltal dagligen vårdade inom alla klasserna, återstår ett dagligt medeltal för andra och tredje betalningsklasserna af 1,150. Orsaken, hvarföre detta medeltal öferskjuter det för dessa klasser bestämda platsantalet med 10, ligger deruti, att alla platser ej på en gång, utan endast smånigom, allt efter inträffande ledigheter, kunde indragas.

4. *Utspisningskostnaderna* hafva vid samtliga anstalter uppgått till 210,016 Rdr 77 öre. Under 1867 var denna summa 179,193: 28; sålunda en utspisningskostnad för år 1868 uppgående till 30,823 Rdr 49 öre högre än under 1867. — Då Öfverstyrelsen vid 1868 års början, sedan utgiftsstaterna för samtliga anstalter blifvit fastställda, fann, att priserna å de uti mathållningen ingående lifsmedlen blifvit så stegrade, att det var omöjligt att medelst de tillgångar, som för Öfverstyrelsen voro tillgängliga, bestrida utgifterna för ett lika högt sjukantal som under föregående år, beslöts den ofvanangifna åtgärden att indraga sjukplatser med ett antal af 112. Oaktadt denna indragning och det härigenom minskade sjukantalet, hafva dock utgifterna för mathållningen uppgått till den anförda högst betydliga summan. — Utgifterna för utspisningen hafva under de sednaste fem åren varit:

1864.	1865.	1866.	1867.	1868.
158,708.	159,283.	166,172.	179,193.	210,016.

På två år, från 1866 till och med 1868, ökades sålunda mathållningskostnaderna med 43,844 Rdr.

Fördelas redovisningsårets utspisningskostnad på underhållsdagarna, erhålles medelkostnaden för denna utspisning för hvarje person *för dag*, 47,62 öre. Denna medelkostnad har för de sednaste fem åren varit:

1864.	1865.	1866.	1867.	1868.
38,48 öre.	37,25.	37,75.	39,00.	47,62 öre.

Således är 1868 års medeldagskostnad för utspisning 8,62 öre högre än den var för 1867.

Enligt hvad tabellen utvisar, har matkostnaden vid de serskilda anstalterna varit olika: högst vid Wisby och Hernösands, lägst vid Nyköpings och Stockholms; skillnaden mellan den högsta och lägsta är 12,8 öre. — Utspisningskostnaden för hvarje sjuk *för år* uppgår till 173 Rdr 81 öre, då den för 1867 var 142 Rdr 35 öre; en skillnad således af 31 Rdr 46 öre.

5. *Läkemedelskostnaden* vid samtliga anstalter uppgår endast till 3,260 Rdr 93 öre. Fördelad på underhållsdagarna finnes kostnaden för läkemedel, för hvarje person för dag, i medeltal utgöra 0,74 öre; denna medelkostnad var för 1867, 0,79 öre. Högsta medelkostnaden har Upsala och Stockholms, lägsta Göteborgs.

6. *Totalkostnad för sjukvården.* Denna uppgår till 431,610 Rdr 46 öre. Motsvarande summa för 1867 var 401,106 Rdr 90 öre. Totalutgifterna för 1868 öfverstiga sålunda dem för 1867 med 30,503 Rdr 56 öre. — Fördelas redovisningsårets utgiftssumma på underhållsdagarna, erhålles medelkostnaden för hvarje sjuk *för dag*, 97,86 öre; hvarje sjuk har således *för år* kostat 357 Rdr 18 öre. Under 1867 var medelkostnaden *för dag* 87,38 öre; *för år*, 318 Rdr 59 öre.

Förklaringen öfver den betydligt högre totalkostnaden för 1868 mot för 1867 finnes uteslutande uti den för 1868 fördyrade utspisningen, hvilken, enligt hvad ofvan är uppgifvet, öferskjuter den för 1867 med 30,823 Rdr 49 öre, således ungefär med enahanda summa, hvarmed totalsumman utgifter för 1868 öferskjuter den för 1867.

Tabellen utvisar olikheterna uti totalkostnaderna vid de serskilda anstalterna; högst hafva de varit vid Stockholms och Upsala, lägst vid Nyköpings och Wadstena.

§ 15.

**Uppgift på vid samtliga anstalter för sinnessjukes behandling i och för sjukvården anställda
tjenstemän och betjening.**

Tab. 16.

	Överläkare.	Biträdande läkare.	Uppsyningsmän.	Förestånderskor.	Sjukvaktare.	Sjukvakterskor.	Medeltal sjukplatser, dagligen året om upptagna.	Medeltal sjuke Avar och en af betjeningen.	Medeltal sjuke för dag för Avar och en af betjeningen.
Hernösands.....	1	1	1	1	5	7	114	9,50	
Upsala.....	1	1	1	1	6	11	150	8,82	
Stockholms.....	1	1	1	1	7	14	160	7,62	
Nyköpings.....	1	—	1	1	1	3	61	15,25	
Wadstena.....	1	1	2	2	12	19	314	10,13	
Wexiö.....	1	1	1	1	8	7	168	11,20	
Göteborgs.....	1	—	1	—	4	5	60	6,66	
Malmö.....	1	1	1	1	8	7	163	10,86	
Wisby.....	1	—	1	—	1	1	18	9,00	
Summa	9	6	10	8	52	74	1,208	9,50	
	15		18		126				

Läkarepersonalen har förblifvit oförändrad, sådan den var under föregående år; antalet af Uppsyningsmän och Förestånderskor är ock oförändradt. Oaktadt sjukantalet under året blifvit betydligt nedsatt, så att medeltalet dagligen upptagne sjukplatser endast varit 1,208, mot 1,259, som det var under år 1867, har dock betjeningspersonalen för de sjukas närmaste tillsyn ej kunnat minskas med flera än tre, — 126 under år 1868; 129 under år 1867 —: orsaken härtill ligger deruti att, om ock de sjukas antal på någon af en anstalts underafdelningar minskas, måste dock, åtminstone i vanliga fall, betjeningsansatlet förblifva detsamma, så länge ej tvenne afdelningar kunna tillhopaslås och sålunda bilda endast en afdelning. — Förhållandet mellan antal sjukvaktarepersonal och antal sjuke är, enligt tabellen, ej obetydligt olika vid de serskilda anstalterna, oftast beroende på lokala olikheter vid underafdelningarnes ordnande. För alla anstalterna sammanslagne är förhållandet, att *en* af sjukbetjeningen har 9,50 sjuke att tillse. Vid Hernösands eger detta medelförhållande rum; vid fyra af de öfriga anstalterna är förhållandet *under* medeltalet, och vid fyra *öfver* detsamma. — Räknas Uppsyningsmän och Förestånderskor, hvilka hafva närmaste inseedet öfver den öfriga personalen, äfven bland sjukbetjeningen, blir medelförhållandet, *en* sjukbetjening för 8,39 sjuke. Genom dylik beräkning förändras ock ifrågavarande förhållande vid hvarje af de serskilda anstalterna.

Sammandrag öfver Allmänna Hospitals- och Barnhus-Fondens inkomster år 1868.

	Stats-anslag.		Jorde-boks- och hem-mantals-räntor.		Krono- och kyrko-tionde.		Arrende-medel.		Privata donatio-ner.		Hyresme-del och tomtören.		Kollekt-medel.		Års-afgifter.		Ersatt underhåll.		Arfsmedel.		Ränta å lån.		Anmärk-ningsme-del.		Skogs-försälj-nings-medel.		Tillkom-men upp-börd.		Diverse inkom-ster.		Summa Riksmünt.		
	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	
Kongl. Serafimer-Ordens-Gilletts kassa, efter afdrag af deruti ingående ny-byggnadsmedel	101,807	68												684	99		7,500					2,030		266	61	2,023	37				114,312	65	
Stockholms hospital																19,282	18	24,000				127	88							853	04	44,263	10
Upsala "			81	41	6,316	56	4,084	22			1	35				8,586	64			576	85			113	58			290	78	1,280	98	21,332	37
Nyköpings "	370	20	26	67	8,711	58	1,449	83	50		2					2,633	28			550	44	60	92	31	02			335	87		14,221	81	
Wadstena "			364	85	5,217	85	19,885	34								25,777	84					762	93					213	40	211	49	52,433	70
Wexjö "			206	23	6,459	88	1,815	80								15,870	72					94	18					217	64	35	62	24,700	07
Göteborgs "	750		611	33	2,415	76	4,827	93					50	77	3,257	52					48	90					147	96		60	12,110	77	
Malmö "	2,330	75	4,173	65	13,322	91	45,797	23	852	39	5	50			8,488	25		9	48	389	25	3				599	04	3,553	26	79,524	71		
Hernösands "	150						139	91			9		187	73	6,432	02			60	05			33	86					5	77	7,018	34	
Wisby "			1,870	09			8,478	03							1,226	24					99	76							3		11,677	12	
Weckholms f. d. hospital					1,310	40	579	83							323	52							54	01				50			2,317	07	
Westerås "			263	32	8,298	09	2,827	85			2	46															309	13			11,700	85	
Linköpings "			19	92	4,649	40	9,260	91				83	19														168	75			14,182	17	
Norrköpings "			176	86	2,961	31	4,141	07																			112	17			7,391	41	
Söderköpings "			503	41	6,430	30	3,832	96				8	02														255	79			11,030	48	
Fahlu "	179	22	425	58	3,897	65	300																				152	39			4,954	84	
Örebro "	20				4,161	67	2,114	30																			194	84			6,490	81	
Karlstads "					629	01	227	05																			24	22			880	28	
Skara "	30		391	72	6,979	47	5,260	67															8	61	288	28	253	72			13,212	47	
Jönköpings "			566	46	4,284	57	1,780	60																			145	38			6,777	01	
Kalmar "					1,297	25	685	89						75	36												54	06			2,112	56	
Halmstads "					469	60	862	86																			21	02			1,353	48	
Gefle "					353	43																					11	33			364	76	
Malmö barnhus					22,595	33																					869	16	38	24	23,502	73	
Summa	105,637	85	9,681	50	110,762	02	118,352	28	902	39	111	52	998	85	91,878	21	31,500		1,959	75	2,850	89	510	69	2,311	65	4,426	65	5,982		487,866	25	

Stockholm af Kongl. Serafimer-Ordens-Gilletts Kammar-Kontor den 13 December 1869.

K. Stolpe.

Sammandrag öfver Allmänna Hospitals-

	A f s k r i f n i n g a r.										U t															
	Af- gångs- procent.		Dispo- nerad ränta.		Grund- räntor å förrän- derade lä- genheter.		Remiss lage.		Återlyf- tade pa- tients- avgifter.		Förmin- skade fa- stighets- och inven- tarievär- den.		Extra afskrif- ningar.		Summa.		Aföning.		Pensio- ner.		Underhåll.		Under- stöd för sjuk- vårdsan- stalterna			
	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.
Kongl. Serafimer-Ordens-Gilletts kassa jemte Kamererarens expensmedels räkning																	7,268	33					50	16	3,200	—
Stockholms hospital									183	98	3,995	67			4,179	65	16,978	23					35,450	76		
Upsala "									543	48	1,754	05					20,048	94	475				24,841	11		
Nyköpings "							10	59	185	19	1,572	33			1,768	11	3,076	89					9,044	92		
Wadstena "	122	64	18				1	98	745	61	2,953	02	1,111	93	4,953	18	22,602	49					55,956	47		
Weziö "							6	98	864	26	2,167	51		03	3,038	78	16,385	90	137	50			29,677	18		
Göteborgs "					400	53			2	45	1,070	27			1,473	25	6,230	50					10,476	12		
Malmö "					3,478	91			843	60	8,402	98			12,725	49	13,031	28	711	95			28,938	63	497	34
Hernösands "									296	14	900	10			1,196	24	9,048	80					23,164	76		
Wisby "									227		459	01			686	01	2,270	91					3,445	88	600	
Weckholms f. d. hospital	11	28	136	04											147	32	503	70					1,558	19		
Westerås "															102	36										
Linköpings "							15	94							15	94	626	35								
Norrköpings "							9	29							28	55										
Söderköpings "							12	51							72	21										
Fahlu "																										
Örebro "																										
Karlstads "																										
Skara "							15	50			1,000		1	72	1,017	22	330									
Jönköpings "							7	23							7	23	160						20	79		
Kalmar "											3,000				3,000											
Halmstads "			277	71				57							278	28	50									
Karlskrona "																								18		
Gefle "								43							43											
Malmö barnhus			694	58											694	58	175						128			
Redogörelsen för barnuppfostningshjelp																										
Summa	133	92	1,126	33	3,879	44	81	2	3,891	71	27,274	94	1,316	80	37,704	16	119,037	32	1,324	45	222,952	31	4,297	34		

och Barnhus-Fondens Utgifter år 1868.

i f t e r.																															
Sjklädna och säng- kläder.		Medika- menter.		Ved och lyshåll- ning.		Begräf- nings- kostna- der.		Byggnä- der och repara- tioner.		Inventa- riers upp- köp och underhåll.		Allmänna utskylder.		Skrif- materia- lier.		Resekost- nader.		Skiftes- kostna- der.		An- märk- nings- procent.		Ränta å insatte kapitaler.		Diverse utgifter.		Upp- fostrings- hjälp för fattiga barn.		Summa.			
Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.		
				237	66									1,151	95	710	17			173	47	2,272		775	56			15,839	30		
3,392	89	612	93	12,381	24	39	—	3,197	05	1,751	50	700	36	222	75									3,305	57			78,032	28		
3,620	35	705	73	4,175	59	16	50	4,567	63	6,579	27	144	25	235	05	189	38	856	12					8,679	15			75,134	07		
2,786	84	102	74	1,133	28	29	50	498	85	107	59	12	02	13	90	68	—	—	—	—	—	—	—	—	307	33			17,181	86	
6,970	61	614	63	6,458	88	83	87	2,284	15	1,607	63	98	04	160	50	202	81							3,810	42			100,850	50		
3,012	12	327	11	3,821	99	12	—	1,450	88	611	15	72	26	135	06									3,292	08			58,935	18		
2,185	56	107	95	1,057	90	12	—	395	33	55	67	23	74	62	50	144	72							1,664	43			22,416	42		
7,936	65	435	84	5,184	20	104	—	4,076	89	2,116	94	52	04	80	46	224	73							2,469	51			65,860	46		
1,872	20	365	57	2,476	53	92	50	2,299	36	1,405	43			134	55									1,901	71			42,761	41		
377	30	15	90	735	31	13	75	291	54	164	71	43	91			137	08							200	61	192	75	8,489	65		
111	75	12	89	140	—	6	—	4	75					23	36										47	30			2,407	94	
														15	—														15	—	
								3	50					22	85	45	99								11	09			709	78	
														10	—														85	—	
																									3	—			103	—	
														4	73	45	—								1	—			307	07	
																1	88												331	88	
																									28	57			209	36	
														7	50														57	50	
																													18	—	
														12	50														315	50	
																												18,021	25	18,021	25
32,366	27	3,301	29	37,802	58	409	12	19,069	93	14,399	89	1,146	62	2,292	66	1,769	76	856	12	173	47	2,272	—	26,497	28	18,214	—	508,082	41		

Kammar-Kontor den 13 December 1869.

K. Stolpe.

Bil. D.

Sammandrag af Allmänna Hospitals- och**Debet.***Balans från år 1867.*

Uppbördsmäns öfverlevereringar	R:mt R:dr	1,546,88.	
Skulder till diverse verk, fonder och personer	" "	<u>73,678,57.</u>	75,225,45.

Afskrifningar.

Se Tab., Bil. C.....			37,704,16.
----------------------	--	--	------------

Utgifter.

Se Tab., Bil. C.....			508,082,41.
----------------------	--	--	-------------

Balans till år 1869.

Behållningar: Kontant	67,701,51.		
Diverse proviantpersedlar med värde.....	14,529,05.		
Spanmål med värde	<u>357,37.</u>	82,587,93.	
Utlånte medel.....		427,09.	
Fordringar hos diverse verk, fonder och personer		26,380,69.	
Utestående kronoskatter och andra fordringar i penningar och persedelvärden		193,508,01.	
Proprie balans		50,89.	
Förskotter.....		22,749,84.	
Fastigheter med värde.....		2,156,418,84.	
Inventarier " "		253,083,54.	
Anmärkte poster		<u>103,60.</u>	2,735,310,43.
			Summa R:dr R:mt 3,356,322,45.

Stockholm af Kongl. Serafimer-Ordens-Gillet

Barnhus-Fondens Kapitalräkning för år 1868.

	Kredit.
<i>Balans från år 1867.</i>	
Behållningar: Kontant	29,314,80.
Diverse persedlar med värde	11,991,31.
Spanmål med värde	380,72.
	41,686,83.
Utlånade medel	427,09.
Fordringar hos diverse verk, fonder och personer	27,135,33.
Utestående kronoskatter och andra fordringar i penningar och persedelvärden	192,728,21.
Proprie balans	50,89.
Förskotter	22,717,83.
Fastigheter med värde	2,031,274,34.
Inventarier » »	225,560,79.
Anmärkte poster	1,804,51.
	2,543,385,82.
Uppdebiterade medel	491,56.
<i>Inkomster.</i>	
Se Tab., Bil. B	487,866,25.
Tillökade fastighetsvärden	129,144,50.
Tillökade inventarievärden	50,591,54.
<i>Balans till år 1869.</i>	
Uppbördsmäns öfverlevereringar	6,066,01.
Skulder till diverse verk, fonder och personer	138,776,77.
	144,842,78.
	Summa Rmt Rdr 3,356,322,45

Kammar-Kontor den 13 December 1869.

K. Stolpe.

